

Barometer voor Economische Transitie 2021

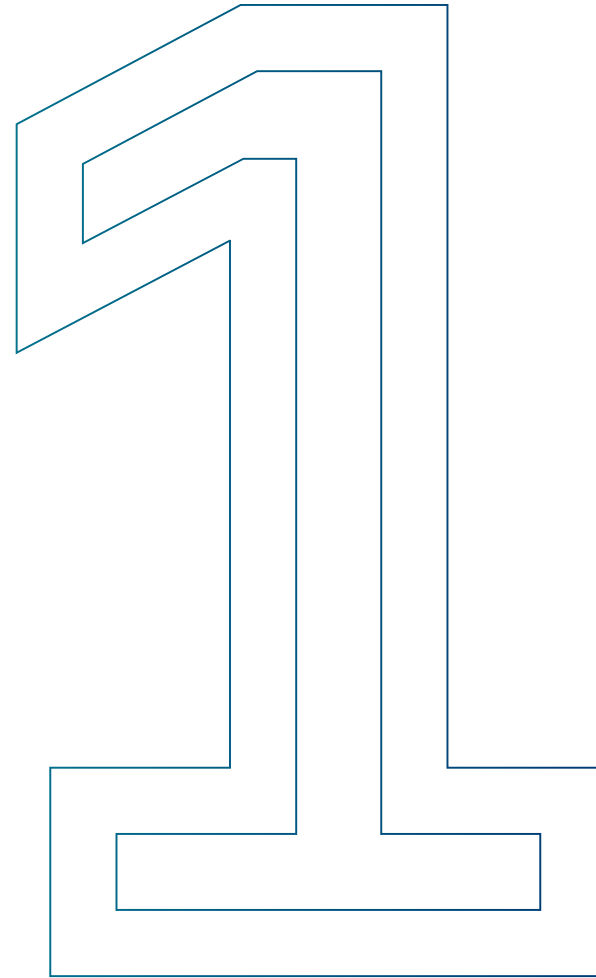
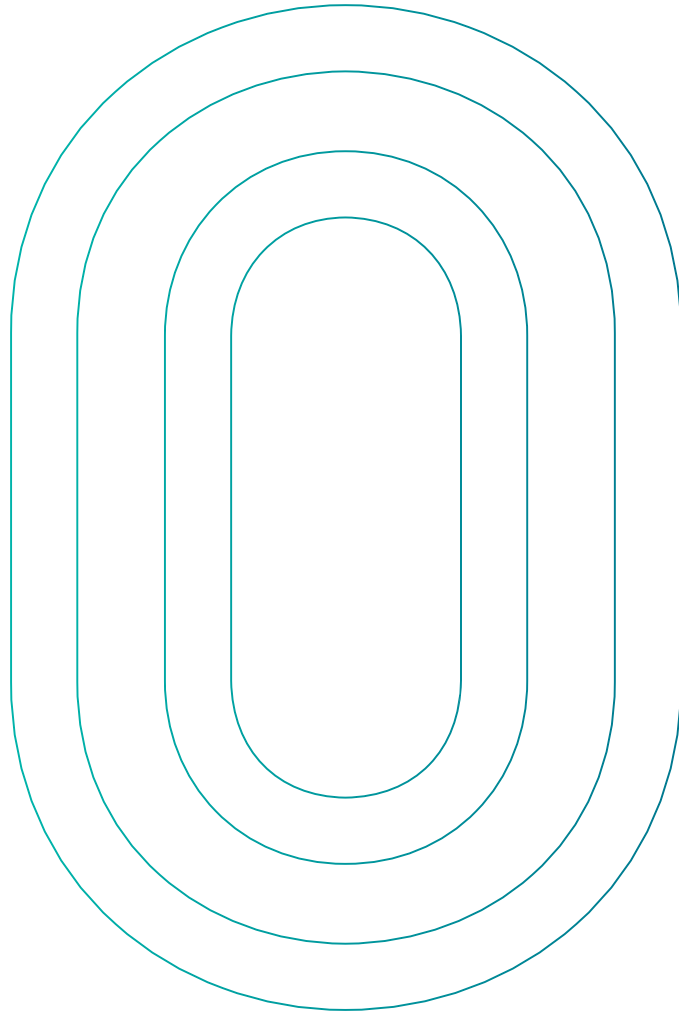

Inhoudsopgave

01. INHOUDSOPGAVE	03
02. ACHTERGROND VAN HET ONDERZOEK	07
03. METHODOLOGIE	09
A. REFERENTIEBEVOLKING	10
B. STEEKPROEF	10
C. GEGEVENSVERZAMELING	10
D. PROFIEL VAN DE RESPONDENTEN EN REPRESENTATIVITEIT VAN DE STEEKPROEF	11
1. <i>De activiteitensectoren</i>	11
2. <i>De grootte van de ondernemingen</i>	11
3. <i>De rechtsvorm</i>	12
4. <i>Bestaansduur</i>	13

04. RESULTATEN	14
<hr/>	
A. PERCEPTIE VAN DE ECONOMISCHE TRANSITIE	16
<hr/>	
1. <i>Kennis van de concepten circulaire economie en sociaal ondernemerschap</i>	16
2. <i>De kans die circulaire economie biedt aan ondernemingen en zelfstandigen</i>	18
3. <i>Perceptie van kansen in verband met de invoering van de circulaire economie</i>	19
<hr/>	
B. ONDERNOMEN ACTIES	20
<hr/>	
1. <i>Circulaire economie of sociaal ondernemerschap in de praktijk</i>	20
2. <i>De voordelen van een circulaire economie</i>	26
3. <i>Uitdagingen voor bedrijven op weg naar een circulaire economie</i>	27
<hr/>	
C. BEHOEFTE, ONDERSTEUNING EN BEVOORRECHTE ACTOREN OM DEEL TE NEMEN AN DE ECONOMISCHE TRANSITIE	28
<hr/>	
1. <i>De behoeften van de ondernemingen en zelfstandigen om deel te nemen aan de economische transitie</i>	28
2. <i>Steun verwacht door ondernemingen en zelfstandigen</i>	31
3. <i>De spelers tot wie ondernemingen en zelfstandigen zich wenden voor hulp bij het verminderen van hun milieu-impact</i> 	33
<hr/>	
05. WOORDENLIJST	34
<hr/>	

Woordenlijst

Woordenlijst

ECONOMISCHE TRANSITIE

De Economische Transitie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan worden omschreven als de **geleidelijke transformatie in de breedste zin van het woord** (gaande van de invoering van een ecobeheerbenadering tot fundamentele wijzigingen in het bedrijfsmodel) van de **Brusselse economische activiteiten** - met inbegrip van de Brusselse onderaannemers en leveranciers - met de bedoeling **de lokale en globale sociale en milieu-uitdagingen aan te pakken en hoogwaardige werkgelegenheid in Brussel te creëren en te behouden**. Om die transitie mogelijk te maken zal de economische steun (begeleiding, financiering, huisvesting, overheidsopdrachten, enz.) zodanig worden geheroriënteerd dat de economische activiteit opnieuw territoriaal verankerd is en een maatschappelijk doel heeft.

CIRCULAIRE ECONOMIE

Een circulaire economie (CE) is een economisch uitwisselings- en productiesysteem dat, "in alle stadia van de levenscyclus van de producten (goederen en diensten), ernaar streeft om de hulpbronnen efficiënter te gebruiken, om de impact op het milieu te verminderen en daarbij ook het individueel welzijn verder te ontwikkelen".

Ze kan gedeeltelijk of volledig binnen een onderneming geïntegreerd worden.

- Gedeeltelijke integratie van CE: uitvoering van acties gericht op een efficiënt gebruik van hulpbronnen, vergelijkbaar met de principes van milieubeheer
- Totale integratie van CE: invoering van een circulair business model

De cluster *circlemade.brussels* heeft 4 circulaire economiemodellen gedefinieerd.

Circulaire bevoorrading: Bij het ontwerpen en produceren van zijn aanbod geeft het bedrijf de voorkeur aan het gebruik van:

- hernieuwbare hulpmiddelen,
- lokale hulpmiddelen,
- gerecycleerde materialen

Dit model biedt aan het bedrijf de mogelijkheid om het gebruik van hulpmiddelen en materialen met één enkele levenscyclus, i.e. niet recycleerbaar en niet hernieuwbaar, te vervangen.

→ [ONTDEK BRUSSELSE BEDRIJVEN MET CIRCULAIRE INKOOP!](#)

Verlenging van de levensduur van de producten: Het bedrijf ontwikkelt een aanbod dat aan de klanten de mogelijkheid biedt om langer gebruik te maken van hun producten dankzij:

- herstelling,
- betere technische eigenschappen,
- preventief onderhoud,
- opknappen.

Om die langere levensduur te bereiken, zet het bedrijf in op het ecologische ontwerp van de producten. Bij het ecologische ontwerp wordt rekening gehouden met de impact van het product op het milieu tijdens zijn volledige levensduur, vanaf de ontginning van de grondstoffen tot de behandeling aan het einde van de levensduur.

→ [ONTDEK BRUSSELSE BEDRIJVEN DIE WERKEN MET DE VERLENGING VAN DE LEVENSDUUR VAN HUN PRODUCTEN!](#)

Beter gebruik van de hulpmiddelen: Het bedrijf ontwikkelt een aanbod waarbij de bestaande hulpmiddelen maximaal worden gebruikt dankzij:

- het beschikbaar stellen van het product zonder eigendomsafstand,
- deling.

Dit model moedigt de bedrijven aan om producten te ontwerpen of ter beschikking te stellen met een tijdloos design, een langere levensduur en een betere herstelbaarheid.

→ [ONTDEK BRUSSELSE BEDRIJVEN DIE HUN HULPMIDDELEN BETER GEBRUIKEN!](#)

Opwaardering van de hulpbronnen: Het bedrijf brengt een aanbod op de markt dat ontworpen werd op basis van hulpmiddelen die als afval worden beschouwd (bedoeld om weg te gooien en met een geringe economische waarde). Het bedrijf kan hulpmiddelen op drie verschillende manieren opwaarderen:

- **upcycling:** de omzetting van hulpmiddelen aan het einde van hun levensduur in een product met een kwaliteit en een economische waarde die gelijk of groter is dan die van het oorspronkelijke product;

- **downcycling** de herverkoop van hulpmiddelen aan het einde van hun levensduur of de omzetting van die hulpmiddelen in een product met een kwaliteit en een economische waarde die gelijk of geringer is dan die van het oorspronkelijke product.

- **recyclage:** de omzetting van materialen aan het einde van hun levensduur door chemische, energetische processen, enz., om ze opnieuw (volledig of deels) op te nemen in een productiecyclus ter vervanging van het gebruik van nieuwe grondstoffen. video

→ [ONTDEK BRUSSELSE BEDRIJVEN DIE HULPMIDDELEN OPWAARDEREN!](#)

SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

Sociaal ondernemerschap tracht een antwoord op een collectieve sociale behoefte of een groep individuen te verzoenen met economische duurzaamheid. Met andere woorden, sociaal ondernemerschap stelt de economie in dienst van de gemeenschap. Geboren met de opkomst van de arbeidersbeweging in de 19e eeuw, vervolgens versterkt met het ontstaan en de ontwikkeling van de verenigingsbeweging in Europa, is sociaal ondernemerschap vandaag de dag een volwaardige economische modus.

Volgens het EMES-netwerk bestaat sociaal ondernemerschap uit drie pijlers:

- Het doel van een project is sociaal en/of ecologisch, hetgeen een beperking van de winstuitkering inhoudt, een gematigde loondruk (1 tot 4 maximum tussen de laagste en de hoogste beloning), een expliciete doeltelling van dienstverlening aan de gemeenschap en/of dienstverlening met een sociaal oogmerk.

- Het project is economisch levensvatbaar, met een continue economische activiteit in de productie van goederen en/of diensten, het nemen van aanzienlijke risico's en het scheppen van werkgelegenheid.

- Het bestuur is democratisch, met een hoge mate van autonomie, een besluitvormingsproces dat niet gebaseerd is op kapitaalbezit, een participatieve dynamiek die de verschillende belanghebbenden omvat.

PRIORITAIRE SECTOREN

Het GPCE - Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (2016-2020) legde de prioritaire sectoren vast (bouw, logistiek, voeding, handel, hulpbronnen-afval enz.). Die prioritaire sectoren komen in deze barometer tot uiting in de volgende activiteiten op basis van de NACE-BEL-secties (2008):

- industrie,
- afval- en afvalwaterbeheer en sanering,
- bouwnijverheid,
- groot- en detailhandel,
- vervoer en opslag.

GESPECIALISEERDE, WETENSCHAPPELIJKE EN TECHNISCHE ACTIVITEITEN

Het gaat om de volgende activiteiten:

- verhuur en leasing,
- terbeschikkingstelling van personeel,
- reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten,
- beveiligings- en opsporingsdiensten
- diensten in verband met gebouwen en landschapsverzorging
- administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten

"OPEN" ZAAK

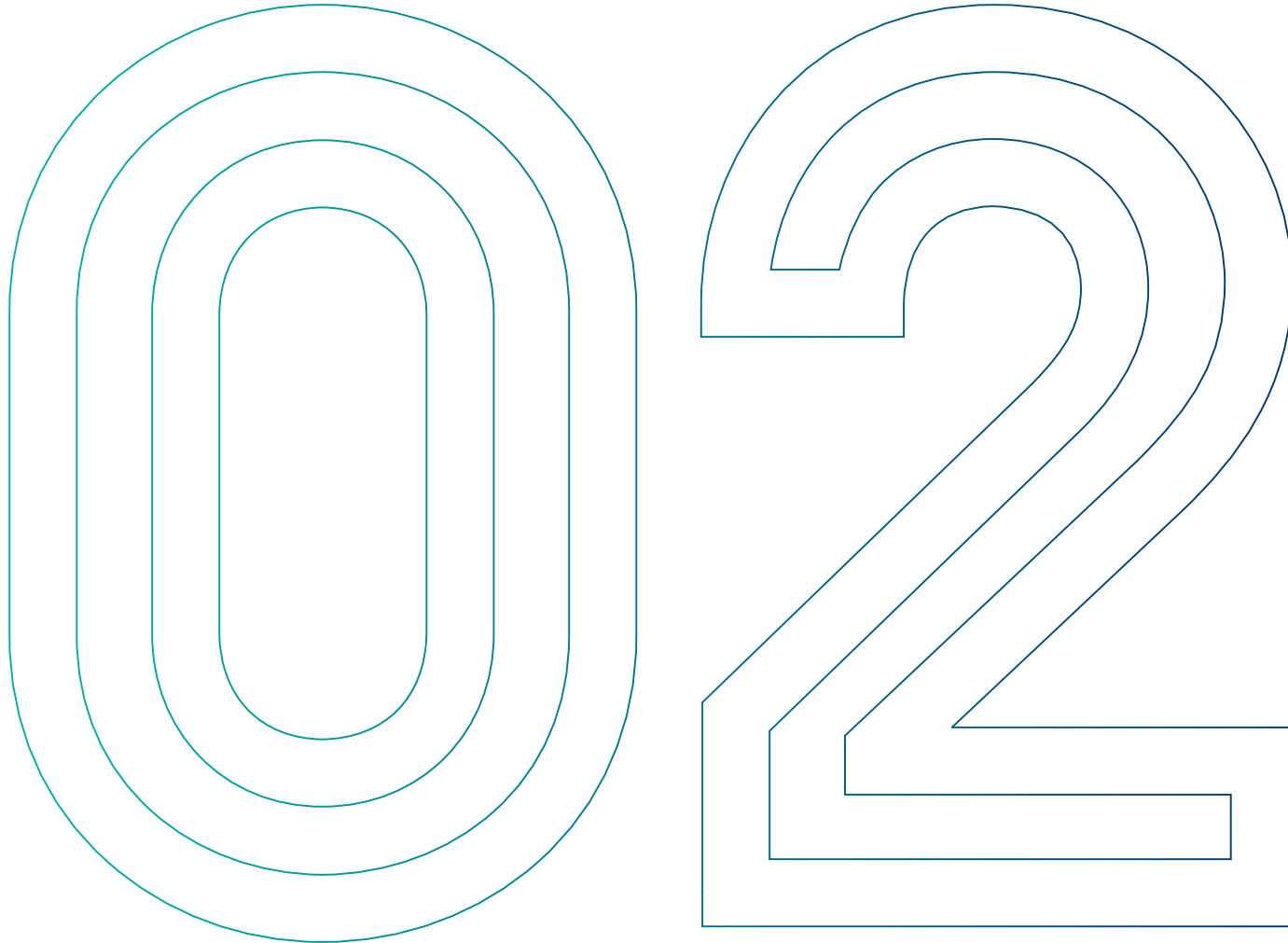
Software, onderwijs, industrieel ontwerp, gegevens, wetenschap, kunst en cultuur - open bedrijfsmodellen zijn overal. Vaak, gemeenschappen gemeenschappen organiseren zich om collectief problemen op te lossen die gecentraliseerde organisaties niet oplossen. Tabby (de open source autokit) (de open source kit car), Protei (de open source marine drone), OpenStreetMap, zijn enkele voorbeelden. In deze modellen wordt alleen waarde gecreëerd door samenwerking tussen verschillende belanghebbenden.

→ LES COMMUNS

INCLUSIEVE ACTIVITEIT

Dit zijn "inclusieve" bedrijfsmodellen, d.w.z. dat ze kwetsbare, kansarme en sociaal achtergestelde groepen toegang bieden tot diensten en oplossingen.

Achtergrond van het onderzoek

Achtergrond van het onderzoek

Van een barometer voor circulaire economie naar een barometer voor economische transitie

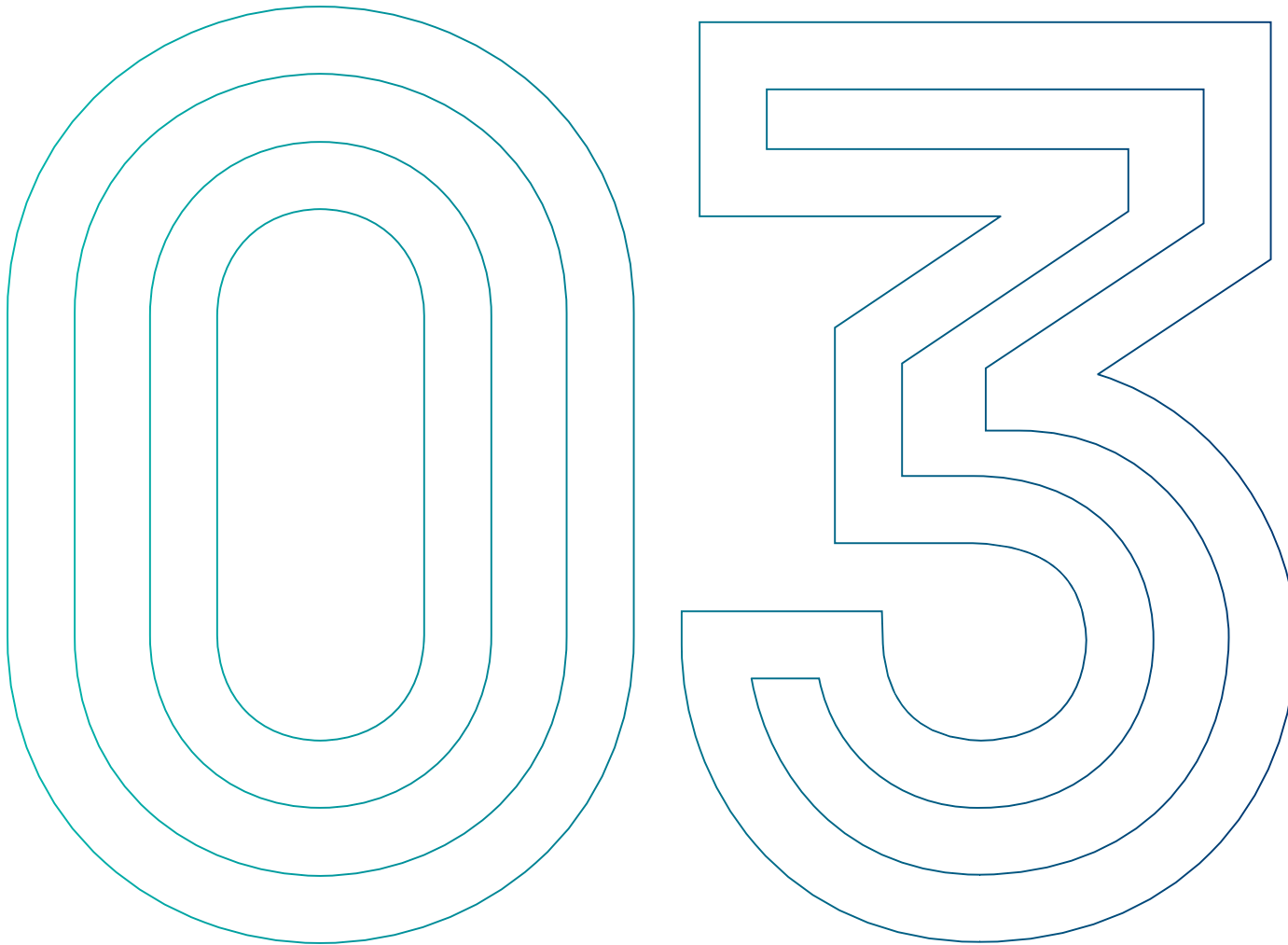
In 2018 publiceerde hub.brussels de eerste **barometer voor circulaire economie** van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De studie werd door Sonecom uitgevoerd **bij een representatieve steekproef van 400 in het gewest gevestigde ondernemingen**.

hub.brussels wilde deze barometer in 2021 opnieuw uitvoeren, ditmaal inclusief het thema sociaal ondernemerschap, om zo de Brusselse ondernemers te bevragen over hun kennis, percepties en praktijken op milieu- en sociaal vlak.

De Barometer voor de Economische Transitie is een instrument voor administraties, overheidsdiensten, politieke kabinetten of elke andere beleidsmaker en relaisactor die werkt aan "de transformatie van de gewestelijke economie naar een koolstofvrije, regeneratieve, circulaire, sociale, democratische en digitale economie".

De economische transitie betreft **alle ondernemingen die economisch, sociaal en ecologisch duurzaam zijn** of willen zijn en een positieve impact op de samenleving en het milieu nastreven. De economische modellen van de **circulaire economie** en het **sociaal ondernemerschap**, in de ruimste zin, zijn de **voorbeeldige concepten op sociaal en ecologisch vlak die administratief en juridisch gezien in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het best gedefinieerd zijn**. Het is dan ook via deze twee concepten dat de barometer van de economische transitie werd uitgevoerd, voor zover de kennis en praktijken die eruit voortvloeien de economische actoren kunnen inspireren om voor een deugdzame aanpak te gaan. Natuurlijk zijn deze laatste niet exhaustief en bedenken ondernemers en zelfstandigen elke dag nieuwe manieren om de Economische transitie te realiseren.

Methodologie

Methodologie

Op het ogenblik van de enquête had het Brusselse ondernemerslandschap te maken met de COVID-19-crisis

A. REFERENTIEBEVOLKING

De referentiebevolking bestaat uit:

- o zelfstandigen (natuurlijke personen),
- o kleine, middelgrote en grote ondernemingen met verschillende rechtsvormen en vzw's, met maatschappelijke zetel of exploitatiezetel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest¹.

Type	Bevolking in aantallen ²	Bevolking in %	Theoretische steekproef n = 400	Geobserveerde steekproef n = 405
Ondernemingen	73.191	67,64%	271	355
Zelfstandigen	35.014	32,36%	129	50
Total	108.205	100,00%	400	405

¹ Organisaties die een maatschappelijke zetel in het BHG hebben, maar geen uitbatingsactiviteiten in Brussel, zijn

² uitgesloten van de referentiebevolking
De bevolkingscijfers in aantallen zijn afkomstig uit de statistieken van het Brussels Instituut voor Statistiek en

B. STEEKPROEF

De geobserveerde steekproef (n) bestaat uit **405 eenheden**. De maximale foutenmarge is **4,9%** (E = 4,9%).

Wegens de COVID-19-crisis was het niet mogelijk een **representatieve steekproef van alle strata te verzamelen**. De toegang tot zelfstandigen was bijzonder moeilijk, zowel omdat de contactgegevens verouderd waren als omdat een aantal van hen gesloten of niet meer actief was.

Als gevolg daarvan zijn **bedrijven oververtegenwoordigd en zelfstandigen ondervertegenwoordigd** in de resultaten van deze barometer³.

C. GEGEVENSVERZAMELING

Net als in 2018 werd de enquête op een **bimodale** manier uitgevoerd:

	2018	2021
Telefonisch	378	359
Online	22	46
Totaal	400	405

³ Analyse (BISA) en dateren van 31 december 2019.

Voor meer informatie zie het volledige verslag + bijlage

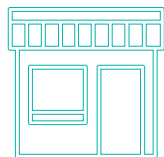
D. PROFIEL VAN DE RESPONDENTEN EN REPRESENTATIVITEIT VAN DE STEEKPROEF

1. De activiteitensectoren

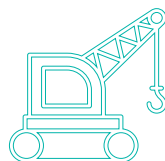
De drie belangrijkste activiteitensectoren in Brussel zijn:

Gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten (22,5%)

Handel in en onderhoud en reparatie van motorvoertuigen en motorfietsen (18,5%)

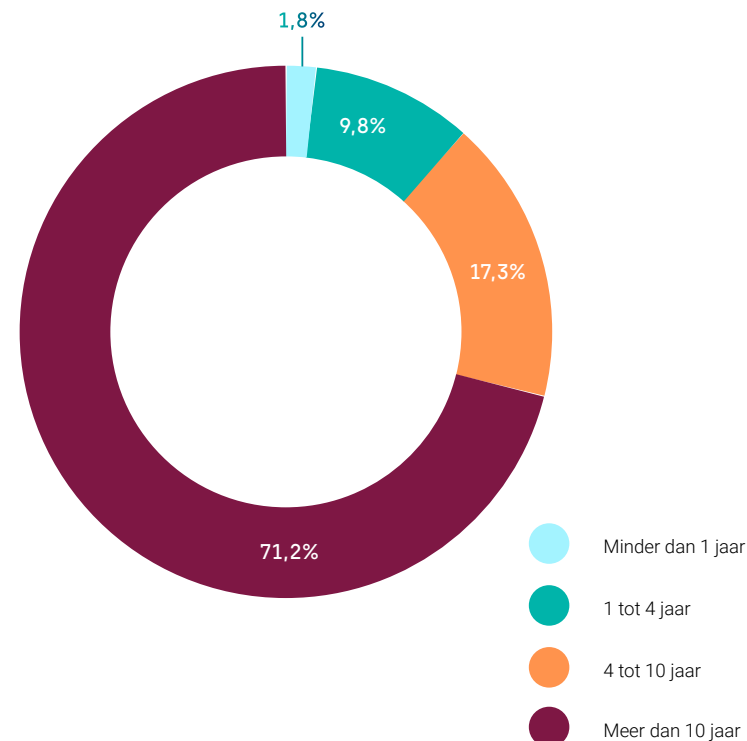
Bouw (9,4%)

Wat de activiteitensectoren betreft, is de geobserveerde steekproef **representatief voor de referentiebevolking**, met een lichte oververtegenwoordiging van de sector gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening.

2. Bestaansduur

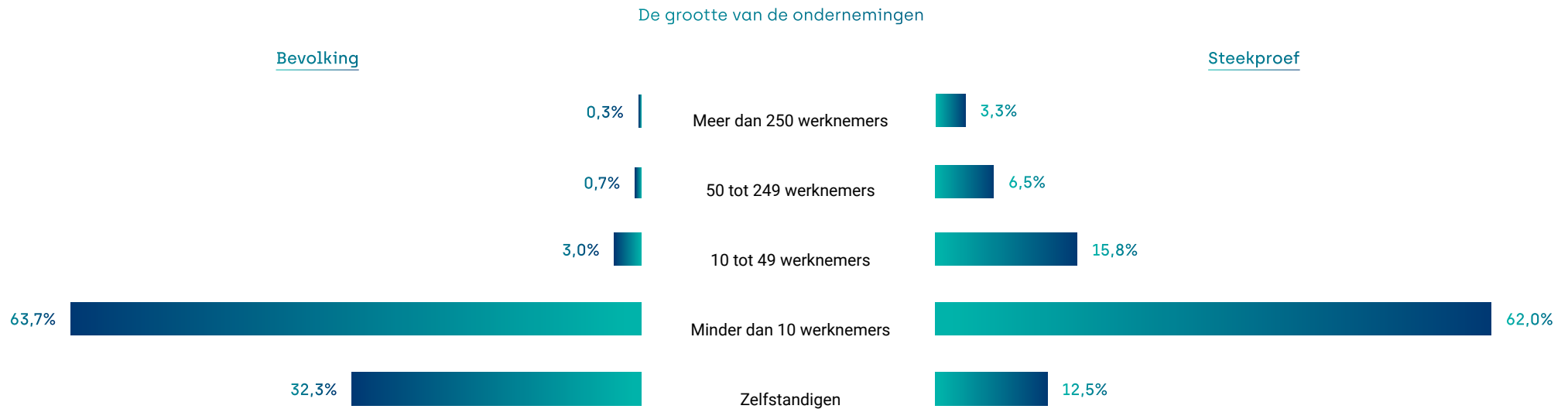
71% van de respondenten zegt al **meer dan 10 jaar actief te zijn**, 17% van de deelnemers is 4 tot 10 jaar actief en 12% is minder dan 4 jaar actief.

Bestaansduur aangegeven door de ondervraagde ondernemingen en zelfstandigen

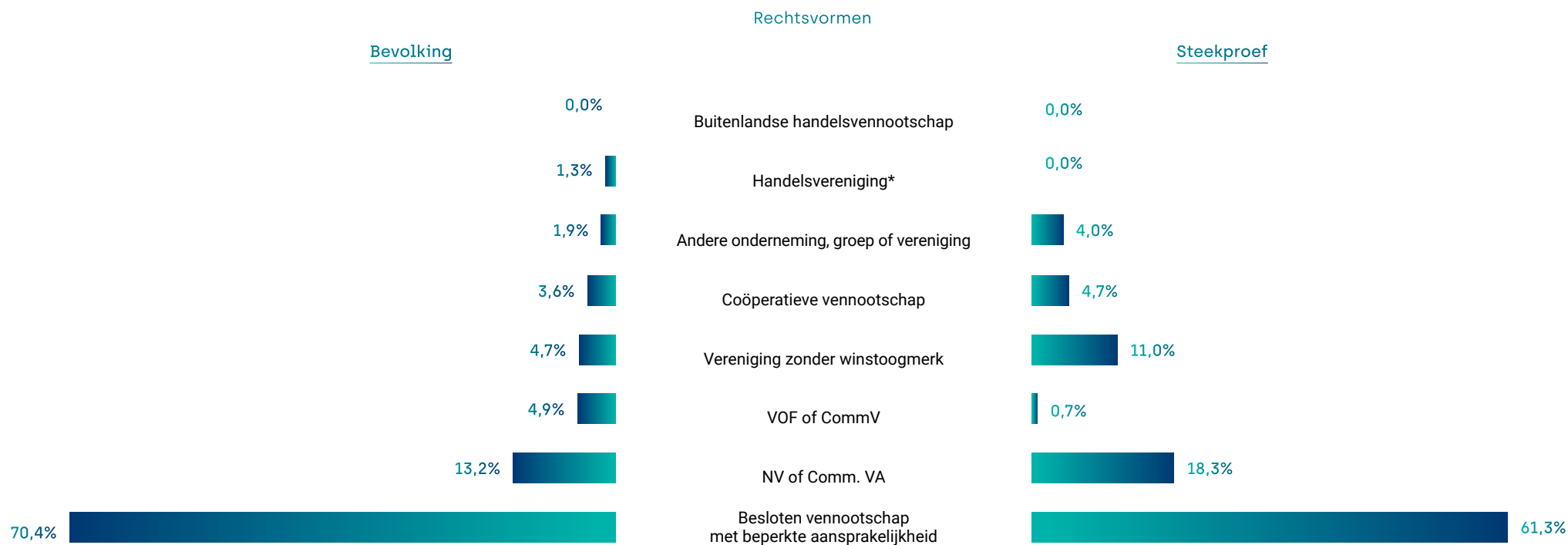
3. De grootte van de ondernemingen

Wat de grootte van de ondernemingen betreft, is de geobserveerde steekproef **niet representatief voor de referentiebevolking**: ondernemingen zijn oververtegenwoordigd en zelfstandigen ondervertegenwoordigd. De resultaten werden gewogen in de bivariate analyses met de variabele "grootte". De resultaten van de gewogen steekproef zijn vergeleken met die van de bruto steekproef; er was geen **significant verschil**.

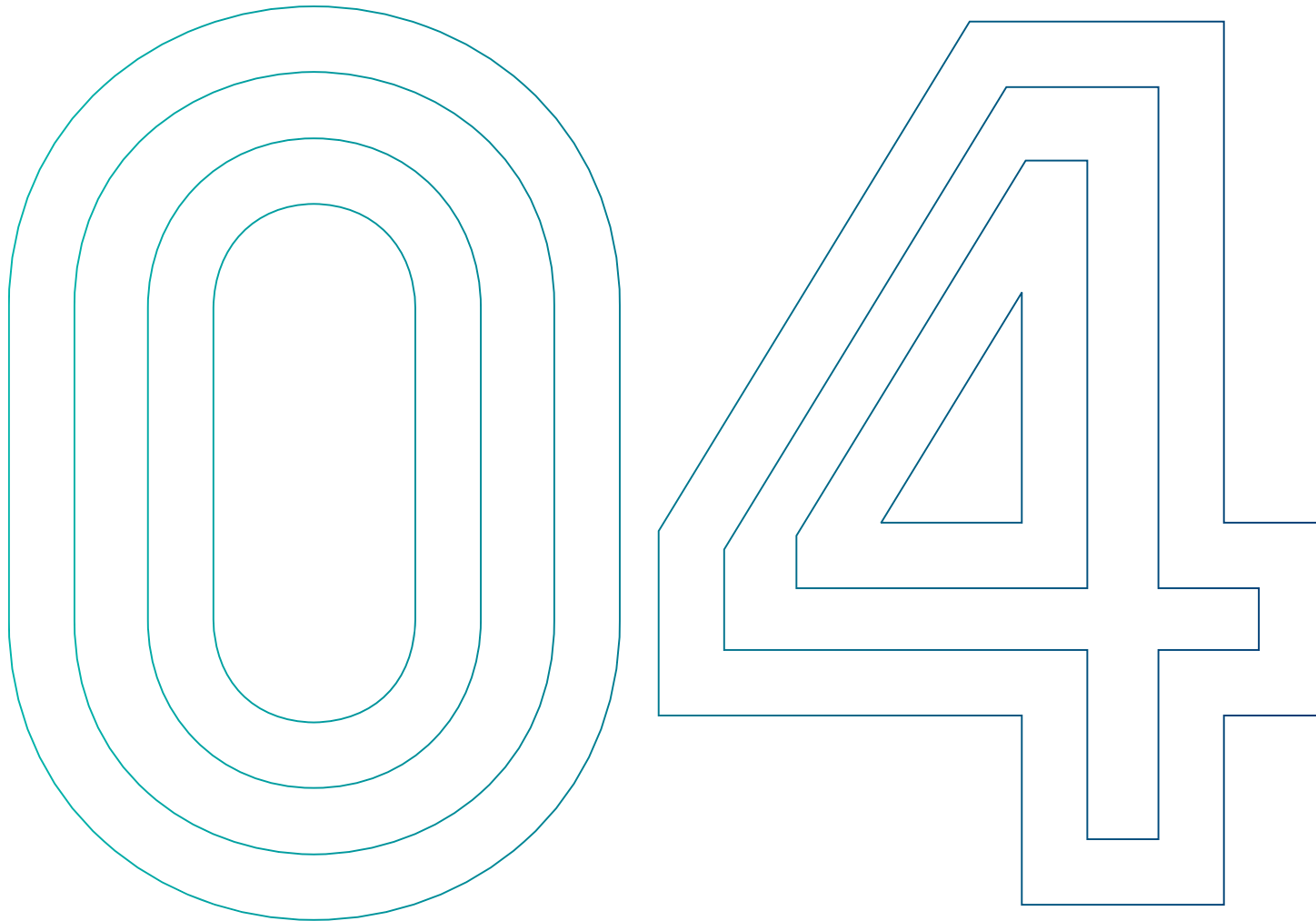

4. De rechtsvorm

De geobserveerde steekproef is niet representatief voor de referentiebevolking. Vzw's zijn oververtegenwoordigd en vennootschappen onder firma (VOF's) of commanditaire vennootschappen (CommV's) zijn ondervertegenwoordigd. Die rechtsvormen vertegenwoordigen 10% van de referentiebevolking en de steekproef. Deze lichte vertekening heeft geen doorslaggevend effect op de resultaten.

Resultaten

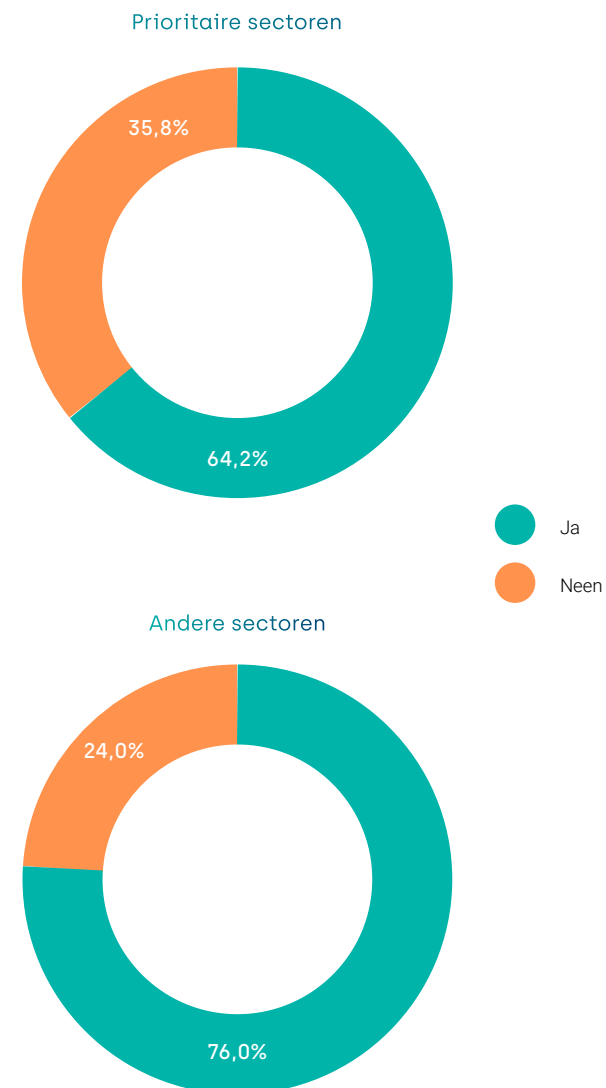
Resultaten

Over de noodzaak om het huidige economische model te veranderen

72% van de respondenten is van mening dat het economisch model moet worden gewijzigd om beter te kunnen inspelen op milieu- en sociale vraagstukken.

De prioritaire sectoren van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie - grond- en afvalstoffen, bouw, logistiek, handel - minimaliseren de noodzaak om het economisch model te veranderen.

Dat impliceert dat die sectoren nog meer moeten worden gemobiliseerd, wat gebeurt in de Strategie voor Economische Transitie (Shifting Economy⁴)

⁴ Shifting Economy is de strategie voor economische transitie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze richt zich op de transformatie van de Brusselse economie om die koolstofvrij, regeneratief, circulair, sociaal, democratisch en digitaal te maken - <https://shiftingeconomy.brussels/nl/>

A. PERCEPTIE VAN DE CONCEPTEN CIRCULAIRE ECONOMIE EN SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

1. Kennis van de concepten circulaire economie en sociaal ondernemerschap

CIRCULAIRE ECONOMIE

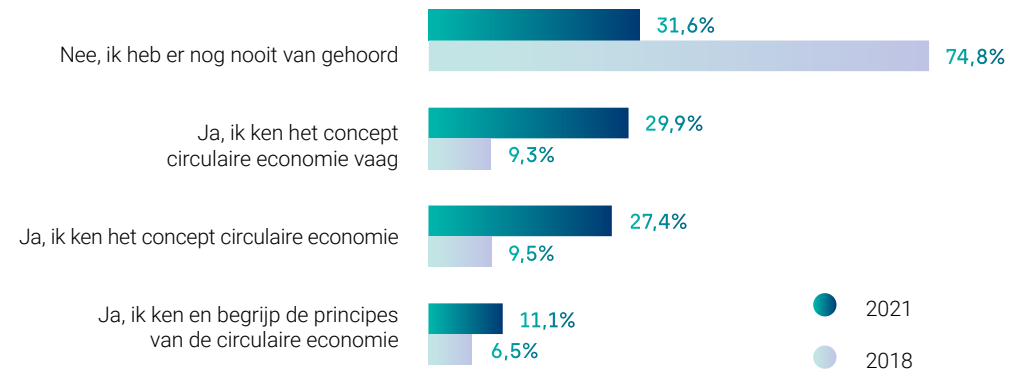
Een meerderheid van de Brusselse ondernemingen is inmiddels bekend met het concept van de circulaire economie...

Meer dan 2/3 van de deelnemers zei bekend te zijn met het concept circulaire economie.

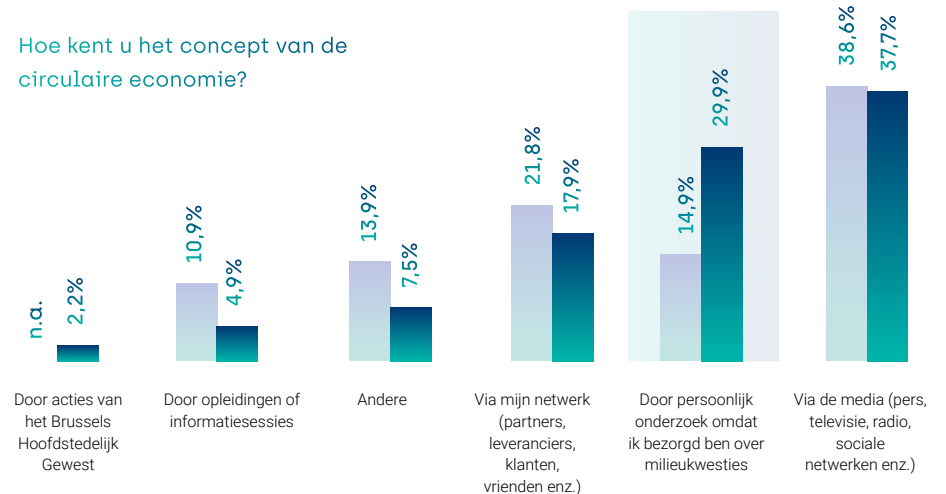
Die trend is grotendeels omgeslagen ten opzichte van 2018, toen slechts 25,2% van de ondernemingen en zelfstandigen van het concept circulaire economie kende.

... en de media blijven het belangrijkste kanaal waarlangs ondernemingen leren over het concept circulaire economie.

Tussen 2018 en 2021 is het aantal respondenten dat persoonlijk onderzoek heeft gedaan naar het concept circulaire economie verdubbeld.

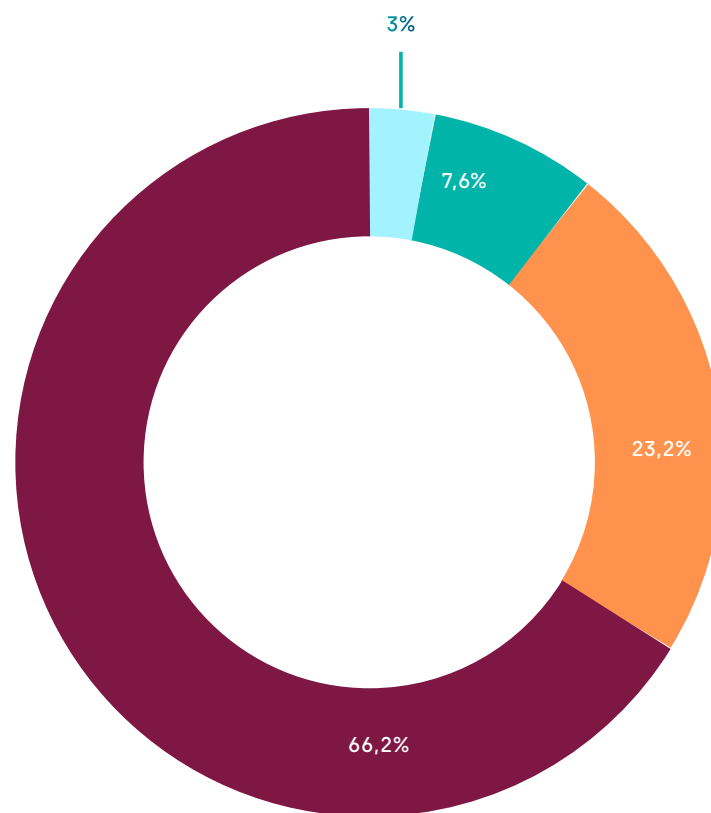
Hoe kent u het concept van de circulaire economie?

SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

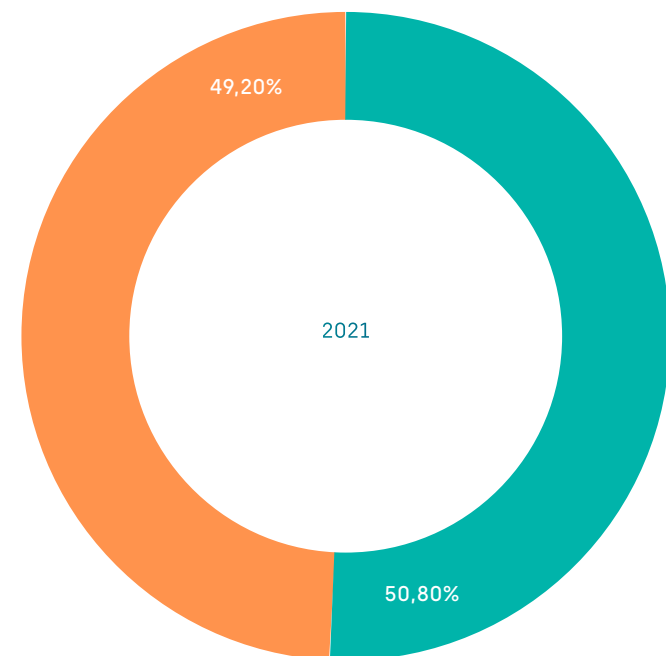
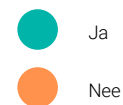
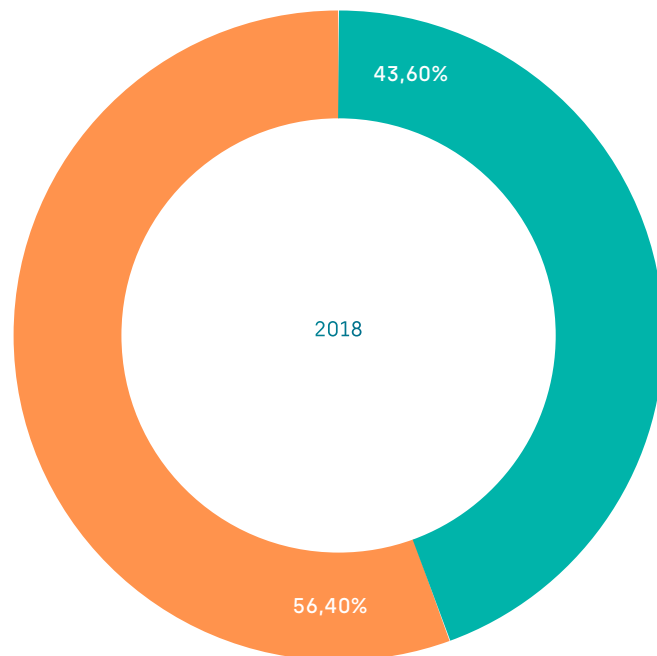
In 2021 zegt 2/3 van de deelnemers dat zij het begrip sociaal ondernemerschap niet kent.

- Ja, ik ken en begrijp de principes van sociaal ondernemerschap
- Ja, ik ken het concept van sociaal ondernemerschap
- Ja, ik ken het concept van sociaal ondernemerschap vaag
- Nee, ik heb er nog nooit van gehoord

2. De kans die circulaire economie biedt aan ondernemingen en zelfstandigen

De implementatie van de **circulaire economie** wordt door ondernemingen en zelfstandigen in Brussel steeds meer als een kans gezien: **43,6%** van de respondenten die **in 2018** aangaven vertrouwd te zijn met de circulaire economie, zagen de implementatie van de circulaire economie als kansscheppend, terwijl dat in **2021** **50,8%** was (+7 punten).

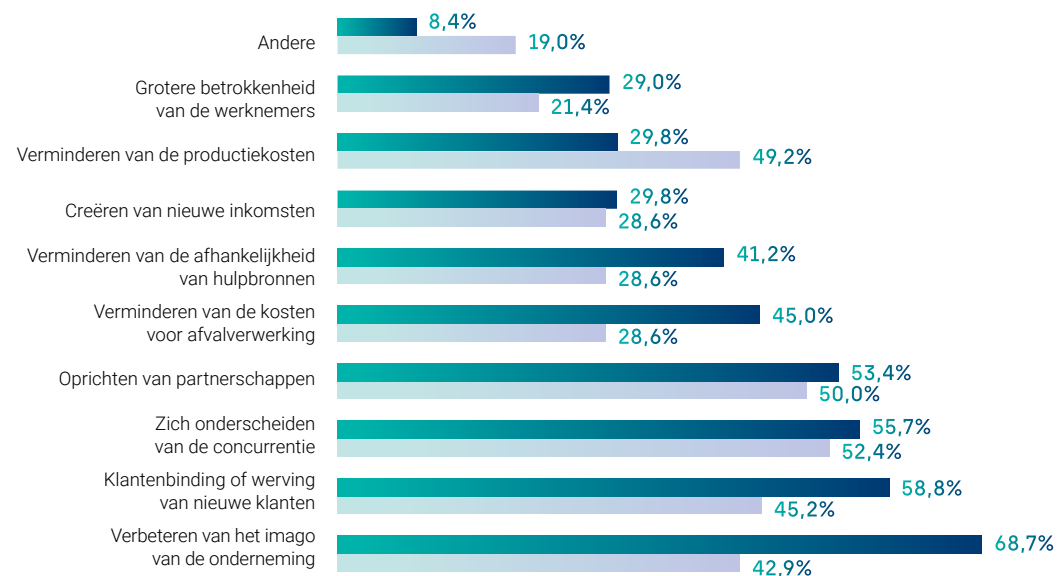
3. Perceptie van kansen in verband met de invoering van de circulaire economie

Van de ondernemingen en zelfstandigen die een kans zien in het toepassen van de principes van de circulaire economie:

- o vindt **69%** dat ze daarmee het **imago van hun onderneming of activiteit verbeteren**
- o ziet **59%** het als een manier om hun **klantenkring te behouden** of om **een nieuwe klantenkring op te bouwen**
- o en ziet **56%** het als een manier om zich **van de concurrentie te onderscheiden**

Net als in **2018** verklaren Brusselse ondernemingen en zelfstandigen die de circulaire economie niet als een kans zien:

- o 1e reden: dat zij zich **niet aangesproken voelen** door de circulaire economie of menen dat het **concept niet op hun activiteit kan worden toegepast**
- o 2e reden: dat de **vraag naar dit soort product of dienst gering is**

Meerdere antwoorden mogelijk

B. ONDERNOMEN ACTIES

1. Circulaire economie of sociaal ondernemerschap in de praktijk

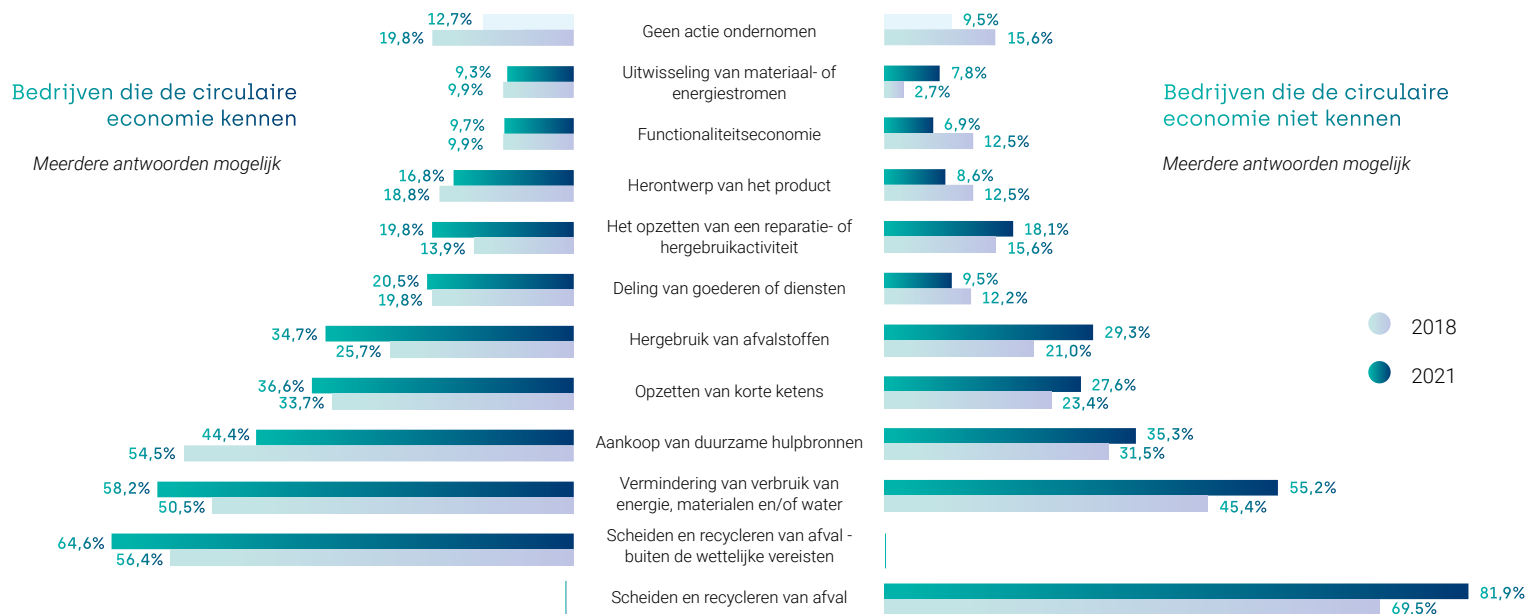
CIRCULAIRE ECONOMIE

Bijna 9 van de 10 ondernemingen heeft maatregelen genomen op het gebied van **circulaire economie**. Net als in 2018 zijn de meest ondernomen acties:

- o het **scheiden en recyclen van afval**
- o en de **vermindering van het hulpbronnenverbruik** (energie, water en materialen).

Die twee soorten maatregelen passen binnen ecobeheer, maar ook binnen het beheer als goede huisvader, waarbij het verbruik van kostbare hulpbronnen moet worden beperkt en de wettelijke verplichtingen rond het scheiden van afval moeten worden nageleefd.

Minder dan 10% van de ondernemingen en zelfstandigen, al dan niet bekend met het concept circulaire economie, verklaart dat zij hun economisch model hebben omgevormd en zijn overgeschakeld op functionaliteitseconomie of de industriële en territoriale ecologiedynamiek hebben geïntegreerd. Dat betekent dus dat minder dan 10% van de ondernemingen en zelfstandigen hun bedrijfsmodel echt verandert om duurzaam te worden.

SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

4 op de 10 ondernemingen en zelfstandigen is betrokken bij acties op het gebied van sociaal ondernemerschap.

De actie die de respondenten naar eigen zeggen het meest ondernemen, is **hun werknemers een hoge mate van autonomie garanderen.**

* d.w.z. plaatselijke leveranciers, klanten, partners, gebruikers, begunstigen enz.

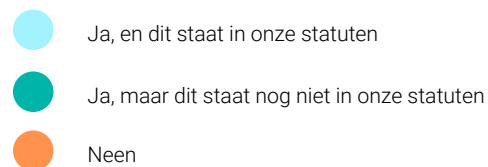
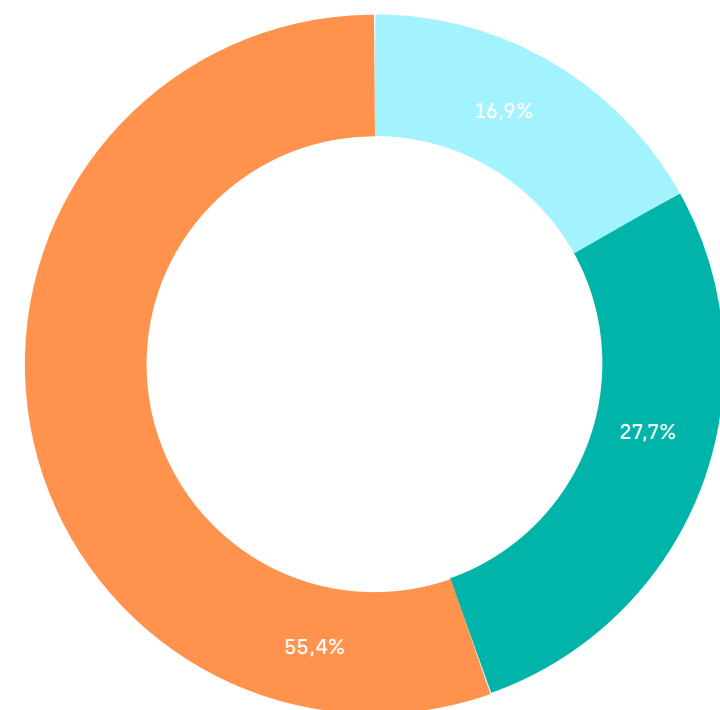
** het betrekken van verschillende belanghebbenden bij het bestuur van de onderneming (raad van bestuur enz.), zoals de coöperatieve supermarkt BeesCoop

*** 1 tot maximaal 4 tussen het laagste en het hoogste loon

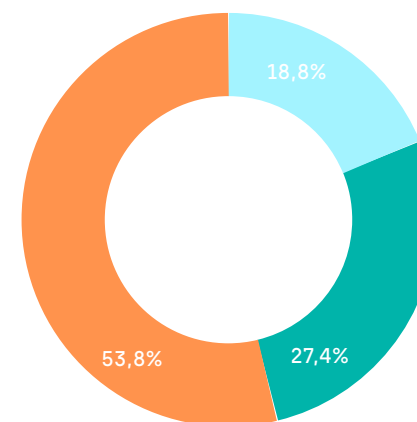
**** d.w.z. 1 persoon = 1 stem

SOCIALE DOELSTELLING

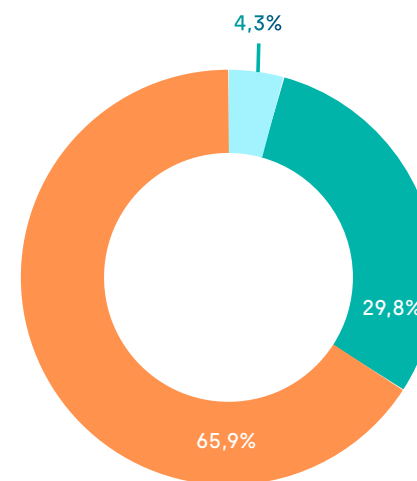
Bijna de helft, 44,6%, van de ondernemingen en zelfstandigen geeft aan dat hun activiteit een dienst met sociale doelstelling of een dienstverlening aan de gemeenschap levert.

Om precies te zijn, 46% van de ondernemingen, dus bijna de helft, geeft aan een dienst met sociale doelstelling of een dienstverlening aan de gemeenschap te leveren, tegenover 34% van de zelfstandigen.

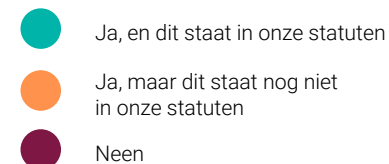
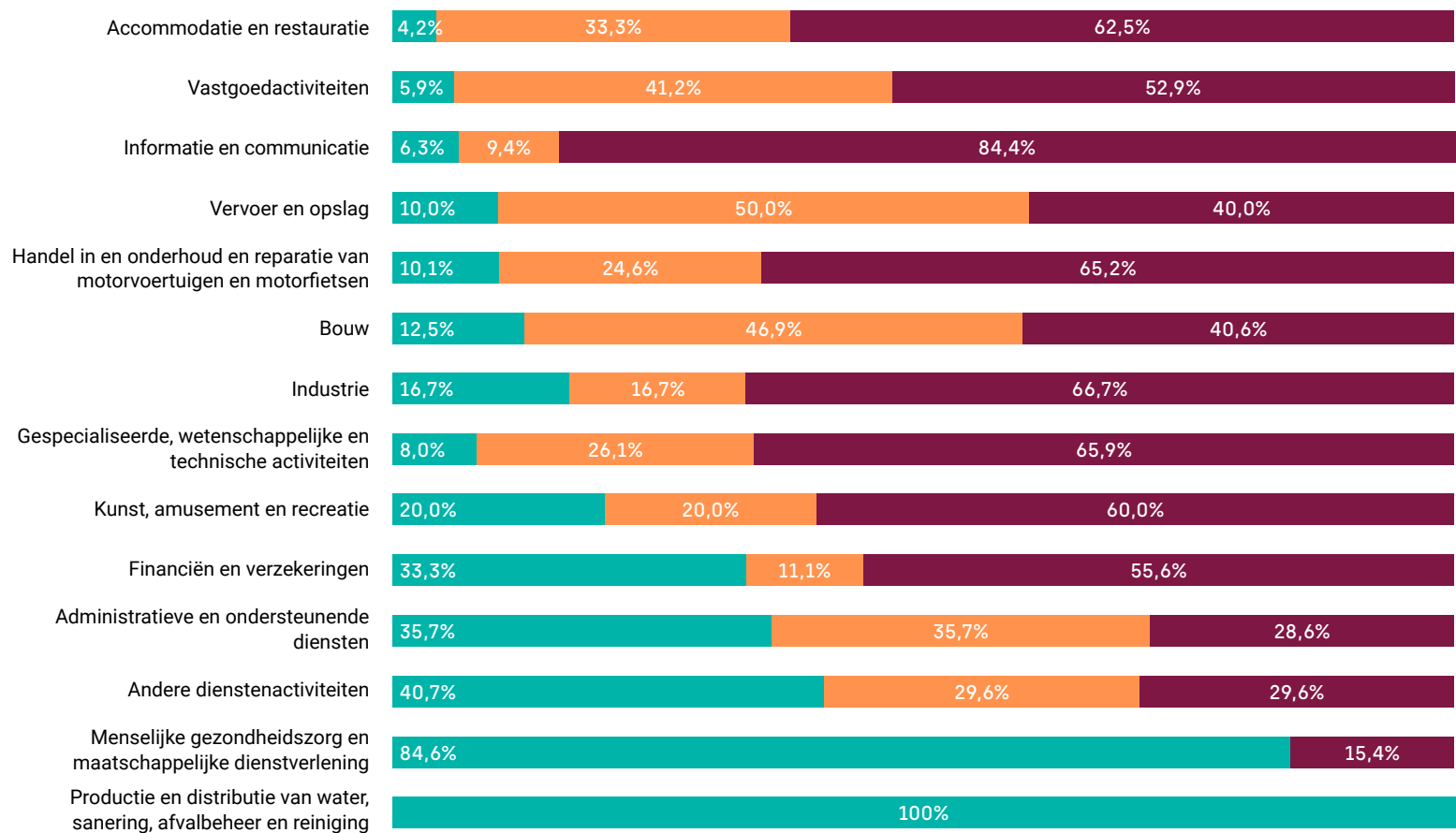
Ondernemingen

Zelfstandigen

In de volgende sectoren hebben de respondenten het vaakst positief geantwoord op de vraag of in hun statuten een sociale doelstelling of dienstverlening aan de gemeenschap wordt gespecificeerd:

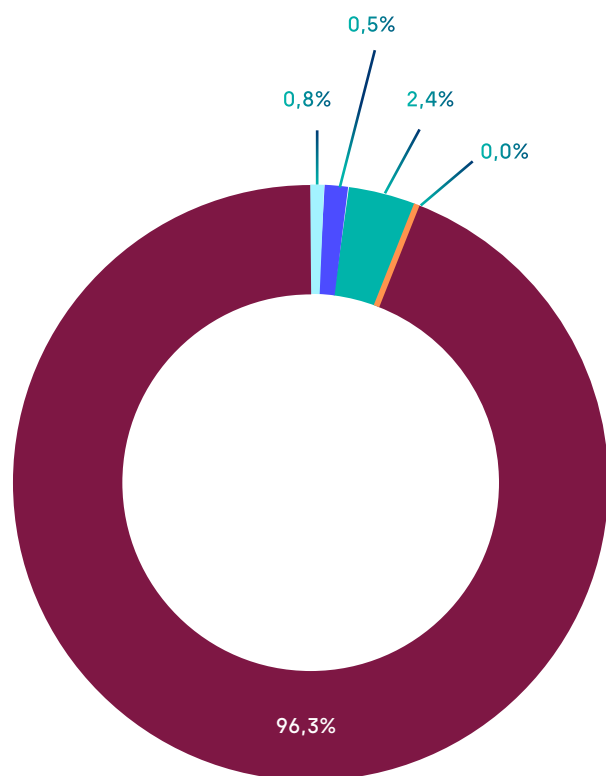
- **Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, 17,5%**
- **Overige diensten, 17,5%**
- **en administratieve diensten 16%.**

COÖPERATIEVE VENNOOTSCHAP

Slechts 3,8% van de ondernemingen heeft de vorm van een coöperatieve vennootschap, de rechtsvorm die een participatieve en transparante dynamiek garandeert waarbij verschillende belanghebbenden bij het bestuur van de onderneming worden betrokken.

Is uw bedrijf opgericht als coöperatieve vereniging?

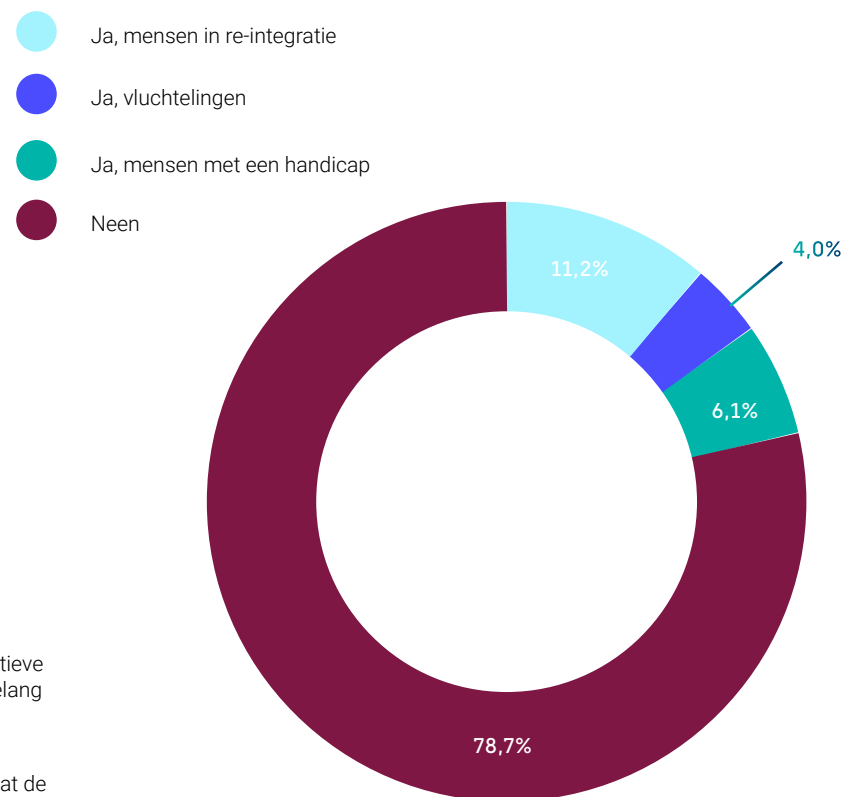

- Ja, in de vorm van een SCOP (coöperatieve en participatieve vennootschap)
- Ja, in de vorm van een Coöperatieve Vennootschap van Collectief Belang
- Ja, in de vorm van een vzw
- Nee, maar het is de bedoeling dat de onderneming een coöperatie wordt
- Neen

TEWERKSTELLING VAN MENSEN IN KWETSBARE SITUATIES

In bijna 84% van de gevallen nemen ondernemingen en zelfstandigen geen mensen in kwetsbare situaties in dienst. Van de 16% van de ondernemingen en zelfstandigen die wel mensen in kwetsbare situaties in dienst hebben, gaat het meestal om mensen die een professioneel inschakelingsprogramma volgen.

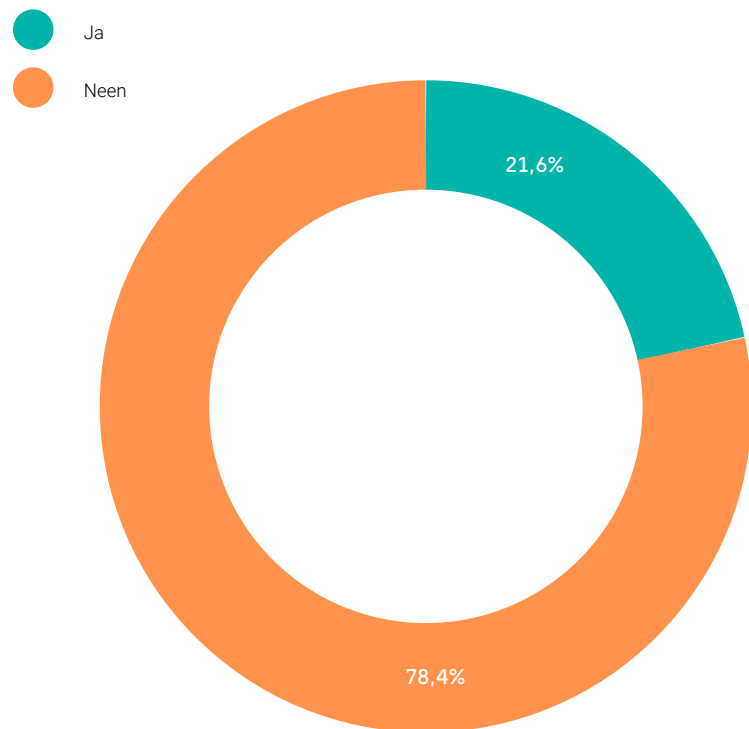
Neemt u mensen in onzekere situaties in dienst?

- Ja, mensen in re-integratie
- Ja, vluchtelingen
- Ja, mensen met een handicap
- Neen

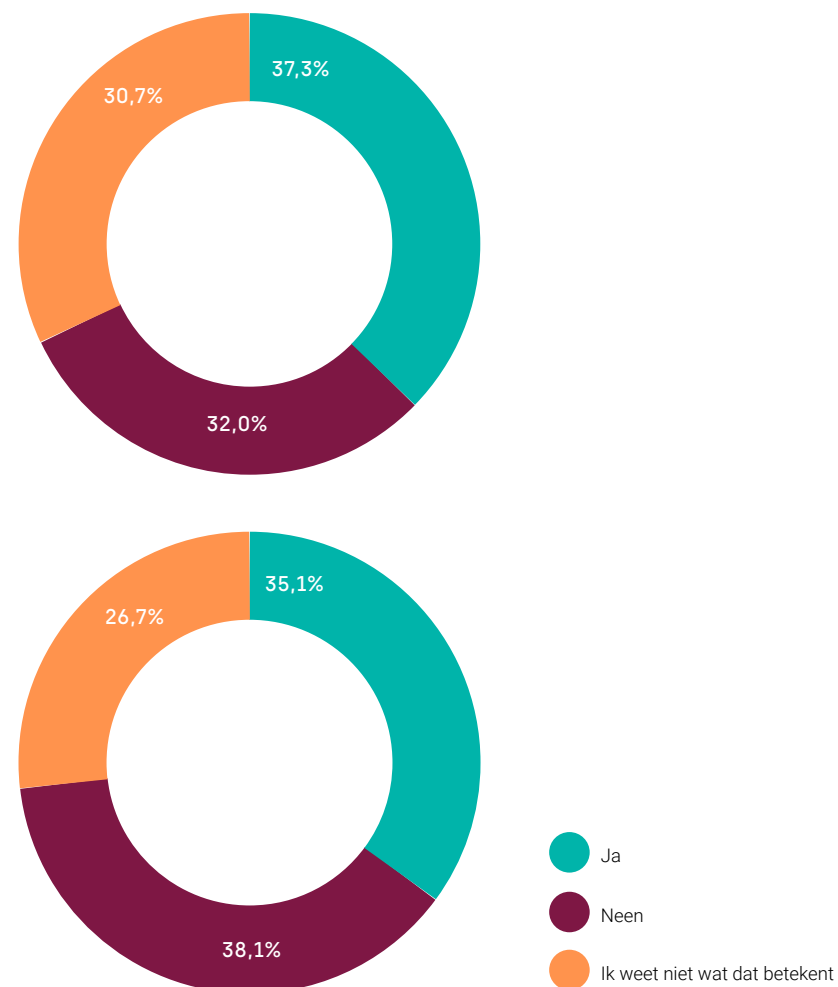
LEVERANCIERS EN PARTNERS DIE DE INTEGRATIE VAN KWETSBARE GROEPEN IN DE PRAKTIJK BRENGEN

Meer dan 20% van de respondenten zegt gebruik te maken van leveranciers die betrokken zijn bij de integratie van kwetsbare groepen of personen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten (bv. maatwerkbedrijven).

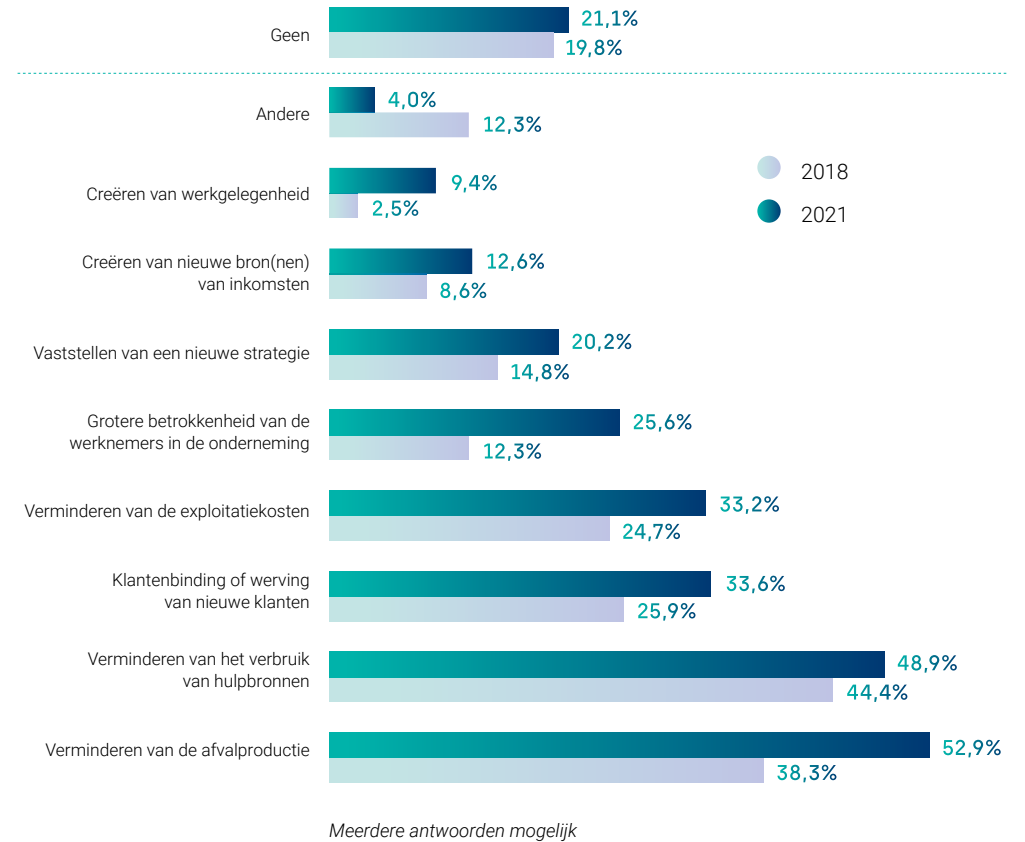
"OPEN EN/OF INCLUSIEVE" ACTIVITEIT

Meer dan 35% van de ondernemingen en zelfstandigen vindt dat hun activiteit als open en/of inclusief kan worden beschouwd. De begrippen "open activiteit" en "inclusieve activiteit" werden op verzoek gedefinieerd, maar pas nadat de respondent had geantwoord.

2. De voordelen van een circulaire economie

Door efficiënt met hun hulpbronnen om te gaan, slagen de Brusselse ondernemingen en zelfstandigen er logischerwijze in hun grondstoffenverbruik en hun afvalproductie te verminderen.

3. Uitdagingen voor bedrijven op weg naar een circulaire economie

Tussen 2018 en 2021 zijn de problemen die de Brusselse ondernemingen en zelfstandigen tegenkomen bij hun aanpak van circulaire economie veranderd. Het gebrek aan financiële stimulansen wordt nu als het grootste probleem gezien.

In de categorie "Andere" antwoordde de meerderheid van de Brusselse ondernemingen en zelfstandigen dat zij geen moeilijkheden hadden ondervonden.

Meerdere antwoorden mogelijk

c. **BEHOEFTE, ONDERSTEUNING EN BEVOORRECHTE ACTOREN OM DEEL TE NEMEN AAN HET SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP EN DE CIRCULAIRE ECONOMIE**

1. De behoeften van de ondernemingen en zelfstandigen om deel te nemen aan een circulaire economie of het sociaal ondernemerschap

CIRCULAIRE ECONOMIE

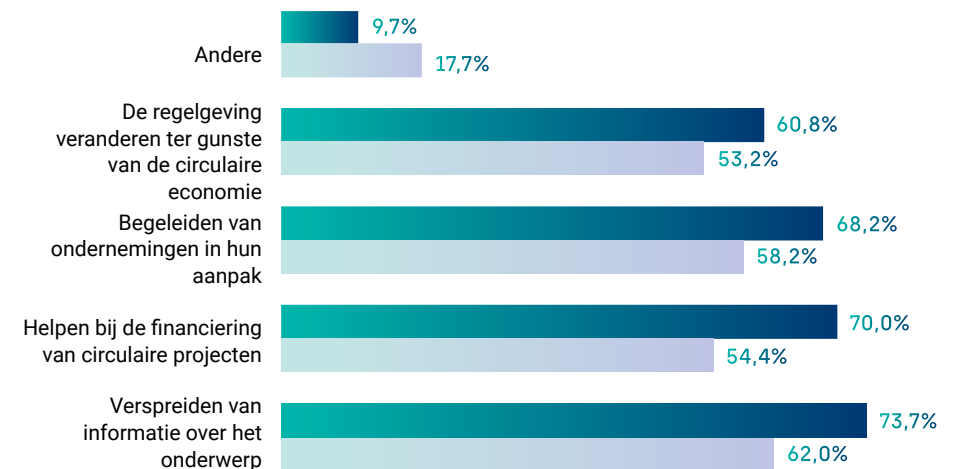
Ongeacht hun kennisniveau van het concept circulaire economie hebben ondernemingen en zelfstandigen behoefte aan informatie over het onderwerp en hulp bij de financiering van circulaire projecten om deze beginselen in hun bedrijfsmodel te integreren.

Informatie en financiering worden gezien als de meest geschikte middelen om hun transitie naar de circulaire economie te versnellen.

Van de ondernemingen en zelfstandigen die het concept kennen en een of meer acties inzake circulaire economie hebben ondernomen:

- o zegt **70%** dat ze hulp nodig hebben bij de financiering van circulaire projecten
- o en **74%** dat het nuttig zou zijn meer informatie over het onderwerp te verspreiden om hen te helpen meer in te zetten op een circulaire aanpak.

Bedrijven die de circulaire economie kennen en hebben geïmplementeerd

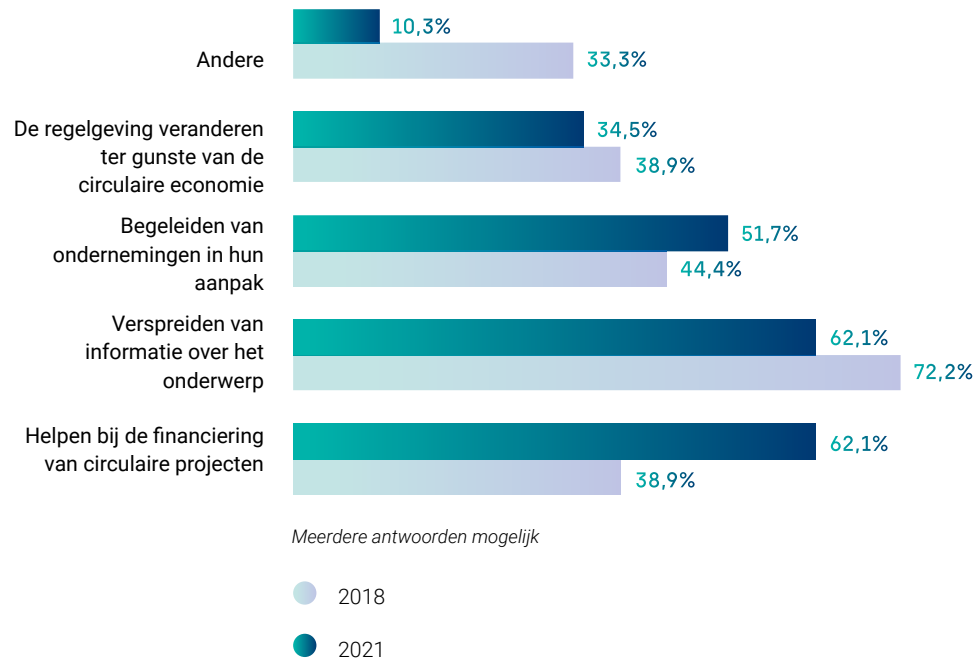

Meerdere antwoorden mogelijk

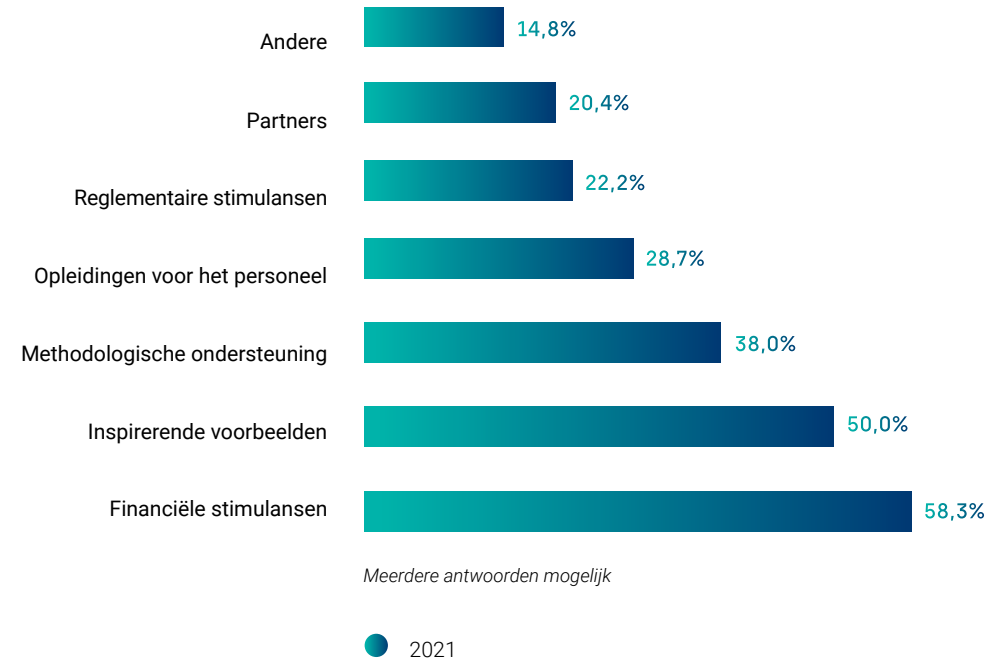
● 2018

● 2021

Onder de ondernemingen en zelfstandigen die het concept kennen, maar nog geen acties inzake circulaire economie hebben ondernomen, worden hulp bij de financiering van circulaire projecten en meer informatie over het onderwerp gezien als de twee meest geschikte manieren om hun transitie naar de circulaire economie te versnellen.

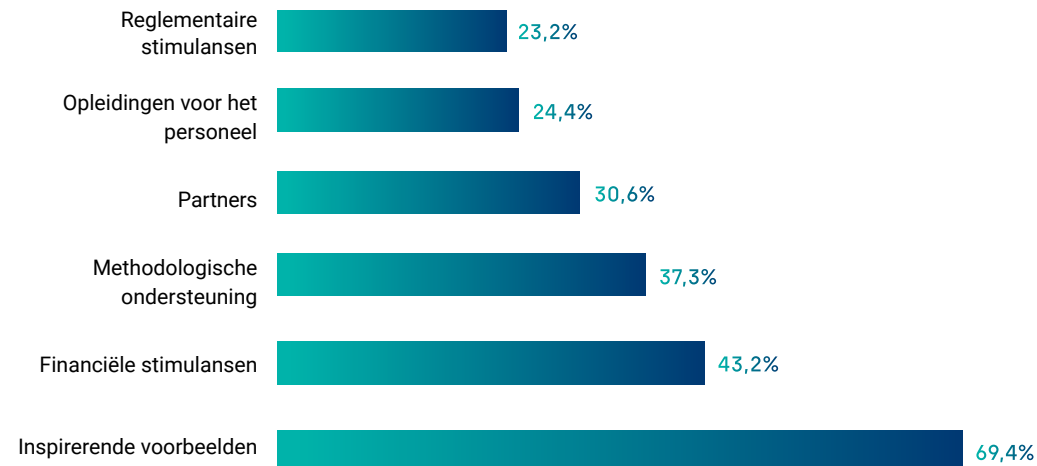
Van de ondernemingen en zelfstandigen die het concept niet kennen en geen acties inzake circulaire economie hebben ondernomen, zegt 50% inspirerende voorbeelden nodig te hebben om hierop in te zetten. 58% zegt dat zij financiële stimulansen nodig hebben.

SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

Bijna 70% van de ondernemingen en zelfstandigen zegt dat zij inspirerende voorbeelden nodig hebben om hun transitie naar sociaal ondernemerschap te versnellen.

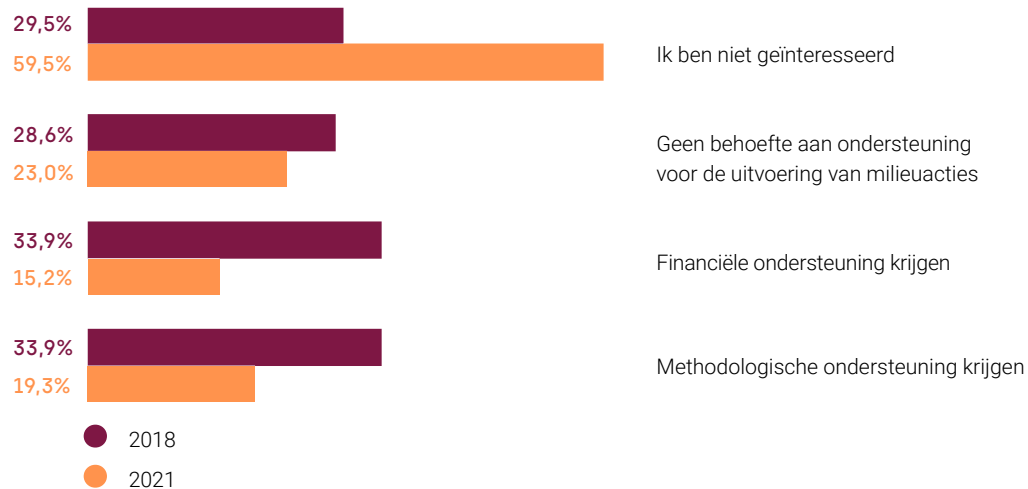

Meerdere antwoorden mogelijk

2. Steun verwacht door ondernemingen en zelfstandigen

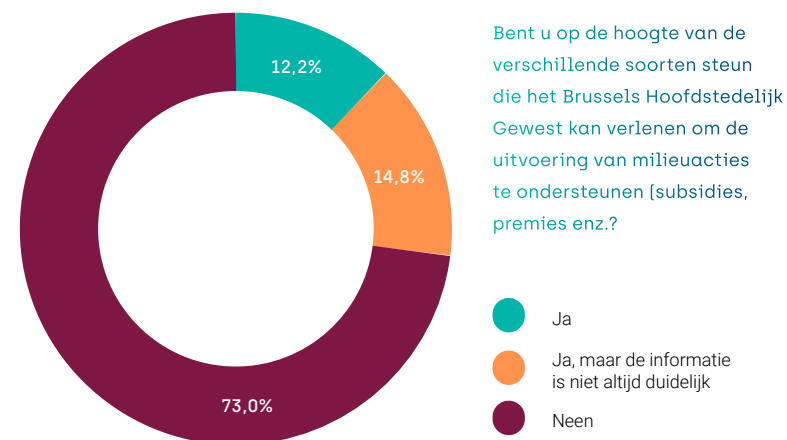
Ondernemingen en zelfstandigen zeggen dat ze financiële of methodologische ondersteuning willen om zich in te zetten voor de circulaire economie...

Entreprises qui déclarent ne pas connaître l'économie circulaire

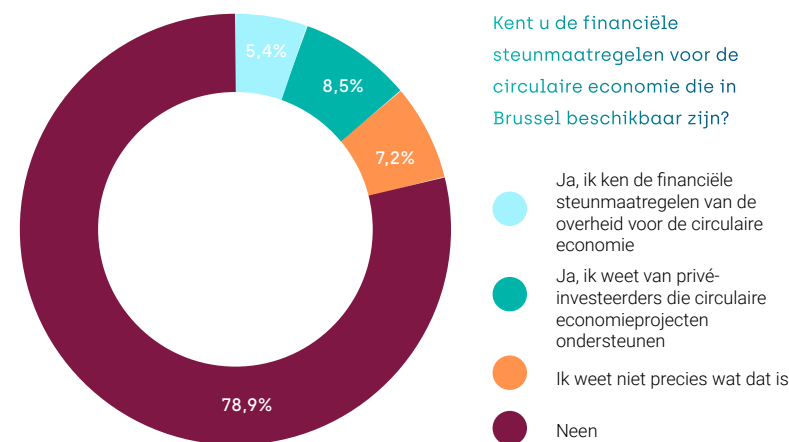

... maar ze geven aan dat ze niet op de hoogte zijn van de verschillende steunmaatregelen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Of ondernemingen het concept circulaire economie nu kennen of niet, ze zijn niet op de hoogte van de verschillende financiële steunmaatregelen...

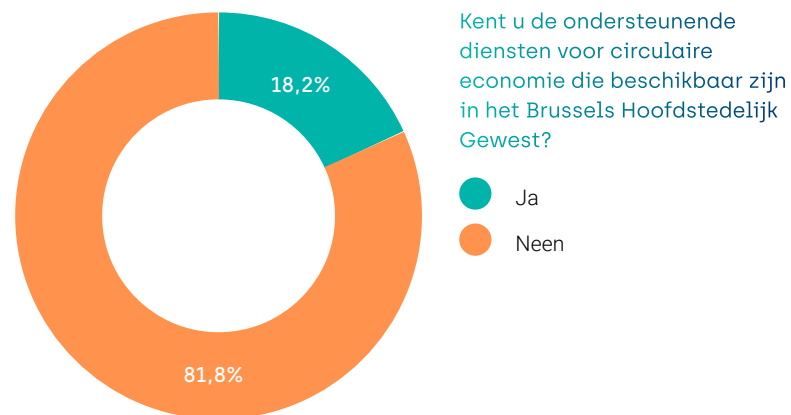
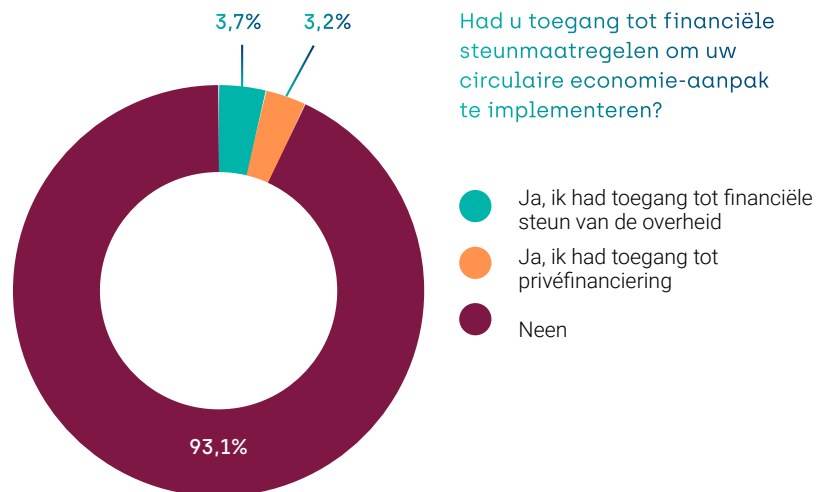

Bent u op de hoogte van de verschillende soorten steun die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan verlenen om de uitvoering van milieuacties te ondersteunen (subsidies, premies enz.?)

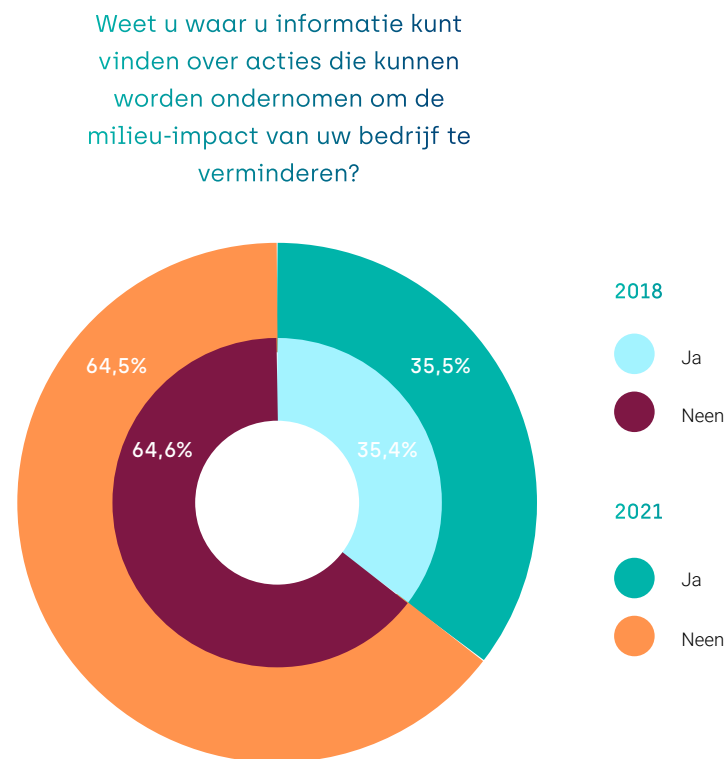

Kent u de financiële steunmaatregelen voor de circulaire economie die in Brussel beschikbaar zijn?

En, meer bepaald, van de **ondernemingen die het concept circulaire economie wel kennen**, heeft de meerderheid geen toegang gehad tot financiële steunmaatregelen en zijn ze niet op de hoogte van de ondersteunende diensten van het BHG.

...en, net als in 2018, weten ondernemingen en zelfstandigen nog steeds niet waar ze informatie kunnen vinden over acties die hun milieu-impact kunnen verminderen.

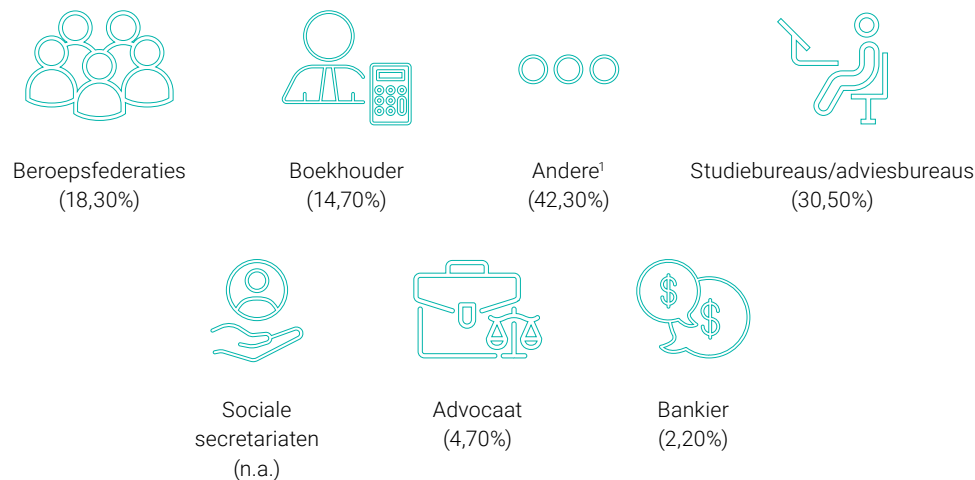

3. De spelers tot wie ondernemingen en zelfstandigen zich wenden voor hulp bij het verminderen van hunmilieu-impact

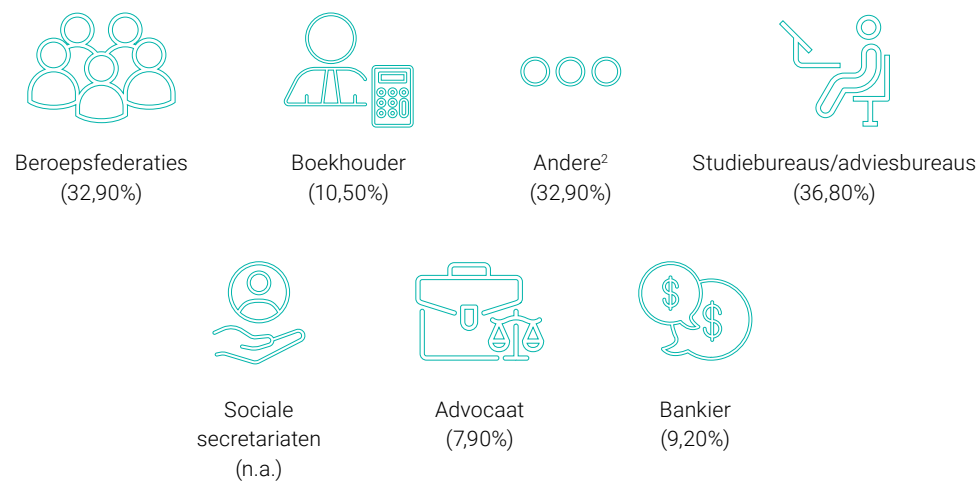
In 2018 gaven ondernemingen en zelfstandigen aan zich vooral te wenden tot:

- o Bij degenen die bekend zijn met het concept circulaire economie: studiebureaus/adviesbureaus (36,8%) en beroepsfederaties (32,9%).
- o Bij degenen die niet bekend zijn met het concept circulaire economie: dienstverleningsbureaus/adviesbureaus (30,5%). Het op een na meest ingevulde antwoord is "andere", terwijl "weet ik niet" het meest genoemde antwoord is.

Bedrijven die de circulaire economie kennen

Bedrijven die de circulaire economie niet kennen

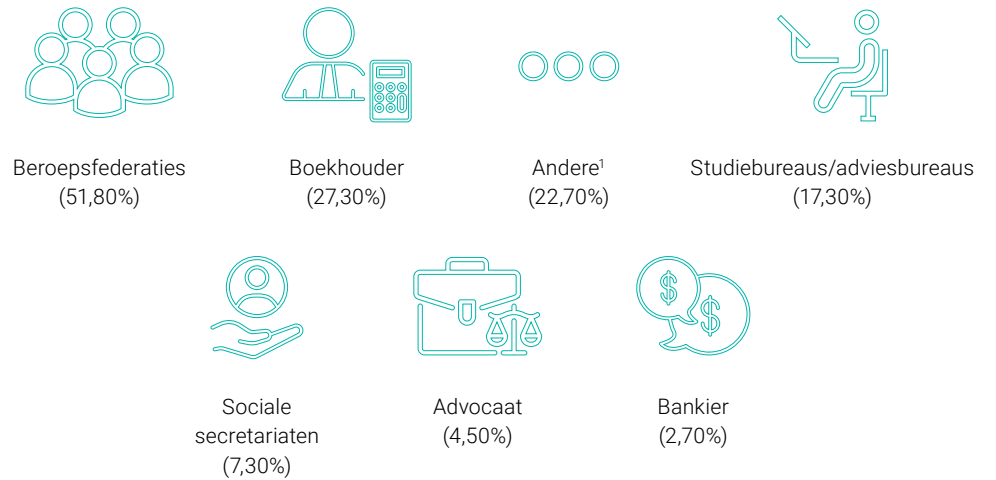
¹ Andere: Leefmilieu Brussel en "Geen idee/weet ik niet" werden hier het vaakst aangehaald

² Andere: ingedeeld naar frequentie van aanhaling

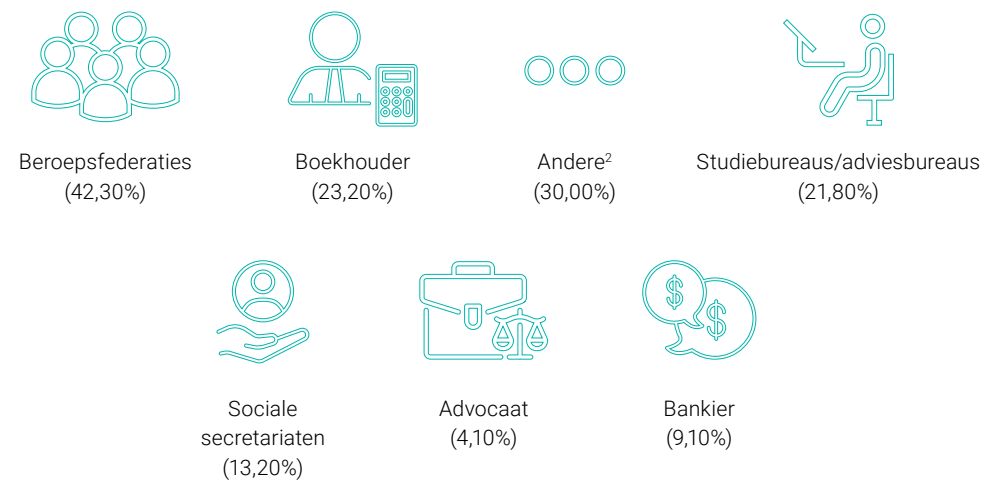
- Internet/persoonlijk onderzoek
- Niemand/geen
- Brussels Gewest
- Leefmilieu Brussel
- Hub.brussels/1819
- Netwerk

Ondernemingen en zelfstandigen wendden zich in de eerste plaats tot de beroepsfederaties om hen te helpen hun milieu-impact te verminderen.

Bedrijven die de circulaire economie kennen

Bedrijven die de circulaire economie niet kennen

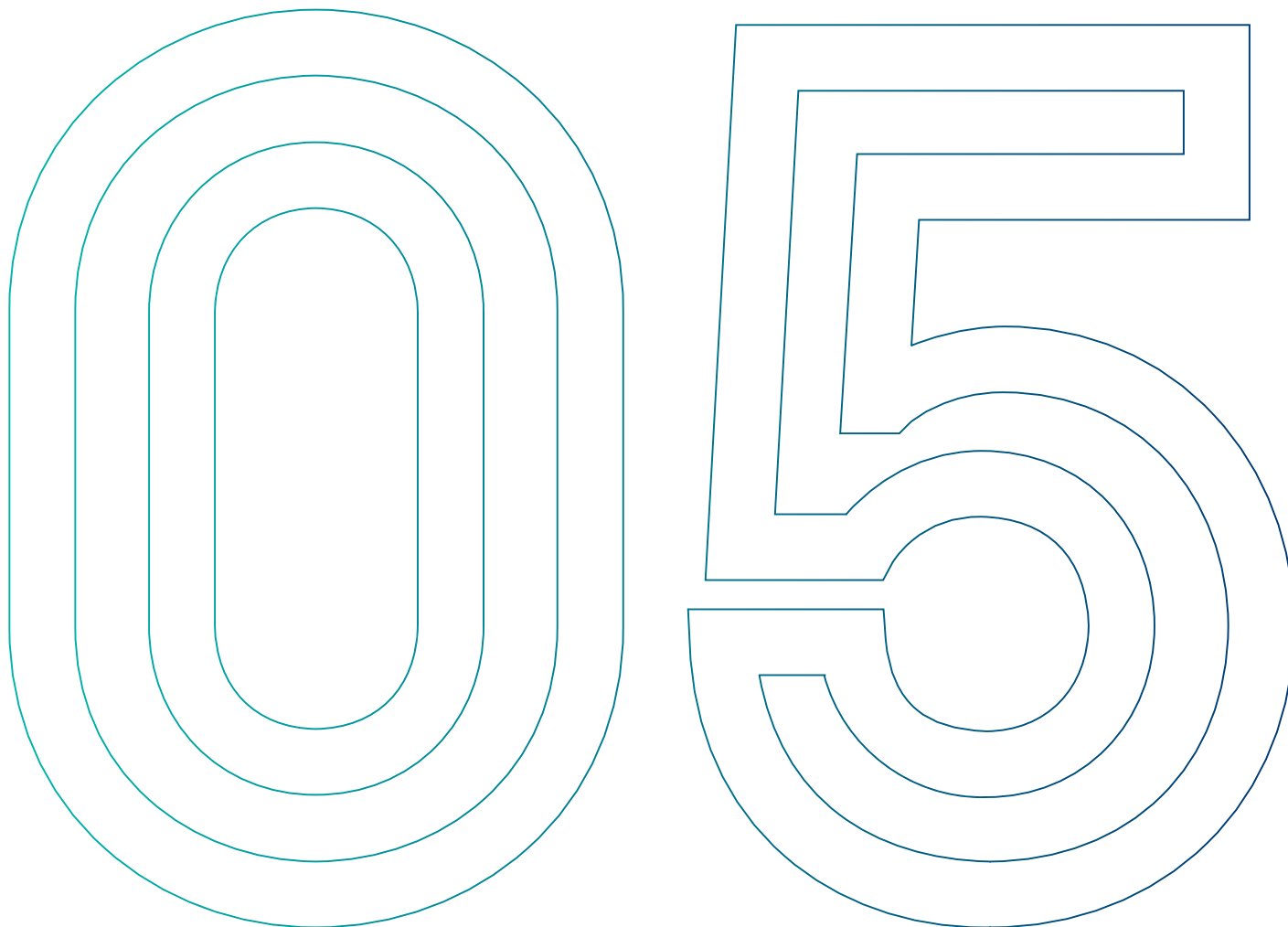

¹ Andere: Leefmilieu Brussel en "Geen idee/weet ik niet" werden hier het vaakst aangehaald

² Andere: ingedeeld naar frequentie van aanhaling

- Internet/persoonlijk onderzoek
- Niemand/geen
- Brussels Gewest
- Leefmilieu Brussel
- Hub.brussels/1819
- Netwerk

Aanbevelingen

Aanbevelingen

Met behulp van de resultaten van deze barometer kunnen we de kennis en de praktijken maar ook de hefboomen en de beperkingen identificeren die ondernemingen en zelfstandigen ervaren bij hun overgang naar een duurzamer economisch model. Na interpretatie van deze resultaten kon hub.brussels enkele **aanbevelingen/suggesties** formuleren om de steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan ondernemers en zelfstandigen op het vlak van sociaal ondernemerschap en circulaire economie te versterken.

INSPIRELENDE ONDERNEMINGEN PROMOTEN EN ZICHTBAARHEID GEVEN ...

1. Het bestaande ecosysteem

van sociaal en ecologisch duurzame ondernemingen en zelfstandigen blijven ondersteunen: projectoproepen, begeleiding, dynamisering van het ecosysteem en netwerking (voetnoot toevoegen met verwijzing naar Shifting)

2. Toezicht houden op innovatieve en duurzame

bedrijfsmodellen in Brussel en statistieken opstellen om de steun voor de invoering van een duurzaam bedrijfsmodel te verifiëren " Laboratorium voor duurzame bedrijfsmodellen"

3. De economische modellen van duurzame ondernemingen versterken

voordat zij groeien of opschalen:

- betere begeleiding in het stadium van de **consolidatie van het duurzame economische model**, om ondernemingen te helpen mogelijke moeilijkheden in verband met de schaalverandering gemakkelijker te overwinnen of hun duurzaamheid te waarborgen.
- herziening van de financieringsinstrumenten voor ondernemingen of zelfstandigen met een economisch model op basis van de circulaire economie of het sociaal ondernemerschap, die hun levensvatbaarheid moeten aantonen voordat ze kunnen groeien, uitbreiden of opschalen.

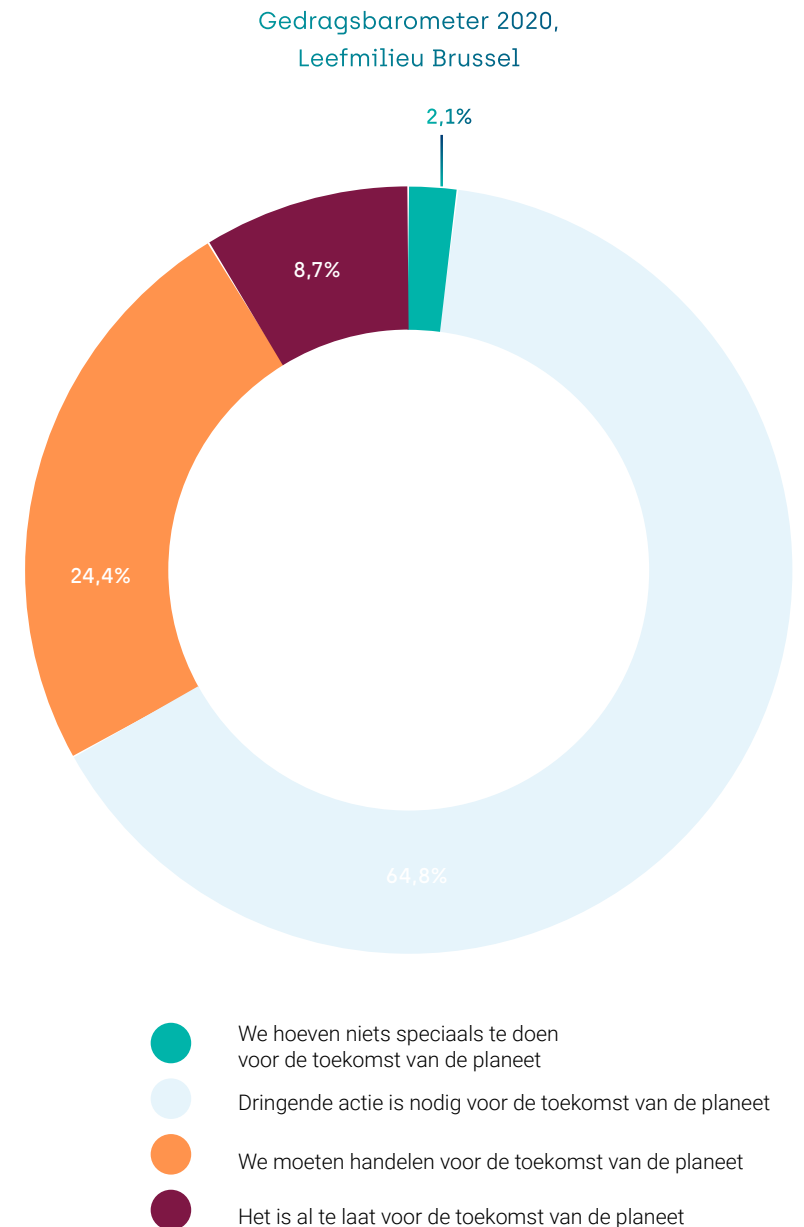
Voorbeeld: met betrekking tot de functionaliteitseconomie zou het relevant zijn te voorzien in specifieke steunmechanismen om ondernemingen en zelfstandigen te helpen die deze beginselen in hun economisch model willen integreren. Elke ondernemer met een aanbod dat gebaseerd is op het gebruik van het product en niet op het bezit ervan, moet immers de facto aanzienlijke investeringen doen om de producten ter beschikking te kunnen stellen, terwijl het break-evenpunt pas op middellange of lange termijn bereikt wordt door een langere return of investment. Als het Gewest wil dat dit soort economisch modellen groeit, moet het daar specifieke financiële instrumenten voor creëren.

Voorbeeld: de 'scale up'-luiken in de projectoproepen voor circulaire economie en sociaal ondernemerschap zien veel projecten die niet echt in een opschalingsproces zitten, maar die eerder financiële steun nodig hebben om hun economisch model te consolideren. Het zou gepast zijn om de inspanningen voort te zetten om de verschillende financieringsaanbiedingen aan elkaar te koppelen en de verschillende luiken van de projectoproepen af te stemmen op de reële financieringsbehoeften van ondernemers in de circulaire economie en de sociale economie. **Monitoring van innovatieve en duurzame economische modellen** in Brussel en opstelling van statistieken om het begeleidings- en financieringsaanbod voor duurzame projecten te verfijnen - 'Laboratorium voor duurzame bedrijfsmodellen'.

4. Betere zichtbaarheid creëren voor ondernemingen en zelfstandigen die kiezen voor een duurzame aanpak

met de steun van het Gewest, teneinde de vraag bij voorbeeldige actoren in **b2b**, **b2c** en **b2g** te stimuleren.

Uit de *Gedragsbarometer 2020* van Leefmilieu Brussel blijkt immers dat 89,2% van de Brusselaars ervan overtuigd waren dat het tijd (of zelfs hoog tijd) was om in actie te komen voor de planeet. Maar hoewel de meeste Brusselaars zich bewust zijn van het belang van milieuvriendelijk handelen, veranderen slechts weinigen van hen ook echt hun leefgewoonten en consumptiepatronen. Het is dan ook nodig de Brusselaars **meer te sensibiliseren om actie te ondernemen door bijvoorbeeld bestaande ecologische alternatieven te promoten**. Deze toename in de vraag naar duurzame producten zou alle Brusselse ondernemingen die nog in de zogenaamde 'lineaire' of 'conventionele' economie actief zijn, ertoe moeten aanzetten mee in de dynamiek van de transitie te stappen om hun klanten niet te verliezen.

5. Massaal en op grotere schaal communiceren over de voordelen en kansen die acties in verband met de circulaire economie en sociaal ondernemerschap kunnen opleveren voor de Brusselse ondernemingen en zelfstandigen.

Hoewel we het verband tussen de aan het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie toegekende budgetten en de spectaculaire evolutie van het kennisniveau van het concept circulaire economie bij de Brusselse ondernemers en zelfstandigen helaas niet precies kunnen inschatten, kunnen we er toch uit afleiden dat het gevoerde beleid op het gebied van circulaire economie en alle acties die daaruit zijn voortgevloeid, zeer zeker tot dit succes hebben bijgedragen. In het kader van het GPCE werden **3.200 mensen – waaronder 2.000 studenten –** bewustgemaakt van of opgeleid in de circulaire economie. Tijdens dezelfde periode werden **267 seminars georganiseerd voor een totaal aantal van 7.483 deelnemers.**

Kennis van de concepten kan weliswaar een eerste stap zijn in de bewustmaking, maar het is niet voldoende om te garanderen dat het betrokken publiek die kennis ten uitvoer brengt en dus overgaat tot actie. De eerder voorgestelde suggesties zullen dus nodig zijn om deze uitvoering te ondersteunen.

Deze opleidings- en bewustmakingsacties moeten voortgezet worden in een inclusieve dynamiek die de integratie van de verschillende thema's van de Economische transitie waarborgt en die tot doel heeft acties in verband met de circulaire economie en het sociaal ondernemerschap door zelfstandigen en ondernemingen ten uitvoer te brengen.

Tegelijkertijd **moet de vraag naar circulaire producten en diensten van sociale ondernemingen** nog gestimuleerd worden om ondernemingen verder aan te moedigen hun economisch model aan te passen.

Sociaal ondernemerschap als vector van sociale transformatie moet bijzonder zichtbaar zijn om de ontwikkeling ervan te garanderen ten gunste van een correcte economische transitie die een antwoord biedt op zowel sociale als milieuvraagstukken.

6. De stimulansen, de financiële steun en de en steun voor bedrijven en zelfstandigen die nog niet betrokken zijn bij een voorbeeldige aanpak, hun overgang naar een duurzame samenleving aan te moedigen, te vergemakkelijken en te versnellen duurzaam economisch model

Ervoor zorgen dat het regionale en gesubsidieerde ecosysteem van steun en en financiering van ondernemingen en onafhankelijk. e.s profiteert van een expertise die alle sectoren en alle ondernemingen van elke omvang (VSE's, KMO's, WDM's, zelfstandigen)

DE ZICHTBAARHEID EN LEESBAARHEID VERBETEREN VAN DE STEUN EN FINANCIËLE HULP DIE HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST AANBIEDT ...

1. Op één plaats (onafhankelijke URL) alle informatie over duurzaam ondernemen verzamelen

(lijst van duurzame ondernemingen met steun van het Gewest, begeleidingsaanbod en steun van het Gewest op het vlak van de Economische transitie, enz.) door te zorgen voor de integratie van alle thema's in verband met de Economische transitie (circulaire economie, sociaal ondernemerschap, verantwoorde digitalisering, sociale innovatie, enz.)

2. Dit materiaal op grote schaal verspreiden via alle kanalen

(1819, Shifting Economy, ...) om een link te leggen tussen dit materiaal en ander bestaand communicatiemateriaal en om de zichtbaarheid ervan te vergroten.

3. De communicatie van de relaisactoren aanpassen aan alle soorten ondernemers, inclusief zelfstandigen

die volgens de resultaten van de barometer nog minder op de hoogte zijn van het aanbod aan financiële steun en begeleiding van het Gewest, hoewel zij in aantal het grootste deel van het Brusselse economische weefsel vormen.

BETER EN MEER COMMUNICEREN OVER DE ECONOMISCHE TRANSITIE ...

1. Meer samenwerken met de beroepsfederaties om hun leden te informeren over duurzaamheid.

Uit de resultaten van de barometer blijkt immers dat ondernemingen en zelfstandigen zich in de eerste plaats tot hun federatie zouden wenden voor informatie/ondersteuning bij hun inspanningen om hun milieu-impact te verminderen. In mindere mate zouden ze zich ook tot hun accountant en sociaal secretariaat wenden. Deze actoren zijn niet onbelangrijk omdat zij bevoorrechte en regelmatige relaties onderhouden met hun klanten. Ze zullen dus waarschijnlijk belangrijke schakels zijn in de Economische transitie.

2. Prioriteit geven aan sociale netwerken om informatie over de Economische transitie te verspreiden onder ondernemers.

Uit de resultaten van de barometer blijkt namelijk dat de respondenten het concept circulaire economie weliswaar via de traditionele media hebben leren kennen, maar dat ze toch vooral via **sociale netwerken** specifiek onderzoek verrichten met betrekking tot hun activiteit en hun sector. We kunnen dus concluderen dat de traditionele media **het ideale kanaal zijn om het grote publiek bepaalde concepten te leren kennen**, terwijl de **sociale netwerken de voorkeur krijgen om gedifferentieerde informatie te verspreiden onder een meer gericht publiek**, met name op sectoraal niveau.

De strategie die in het kader van de Shifting Economy wordt uitgevoerd, streeft ernaar ondernemingen die kiezen voor een duurzame aanpak meer zichtbaarheid te bieden door middel van communicatiecampagnes, de organisatie van speciale prijzen en het stimuleren van synergieën en de uitwisseling van communicatietools tussen ondernemingen onderling om hun zichtbaarheid te verbeteren. De strategie voorziet ook in de creatie van trajecten voor ondernemers en het in kaart brengen van begeleidings- en financieringsactoren om de toegang tot informatie voor de begunstigden te vergemakkelijken en er zo voor te zorgen dat alle potentiële begunstigden van de steun van het Gewest voor de Economische transitie er gemakkelijk toegang toe hebben. Daarnaast is het ook de bedoeling dat de strategie duurzame ondernemingen integreert in traditionele bedrijfsnetwerken om duurzame modellen te verspreiden binnen de verschillende ecosystemen in verband met ondernemerschap.

Dankzij de Proxilening, het COOPUS-fonds en diverse projectoproepen waarin de strategie voorziet, konden eveneens financieringsinstrumenten worden ontwikkeld die gericht zijn op de Economische transitie. Het is belangrijk de instrumenten te kunnen evalueren om ze te laten evolueren, om de doelstellingen van de strategie van Horizon 2030 te verwezenlijken.

Parallel met de acties in het kader van de Shifting Economy past hub.brussels diensten aan om ondernemingen beter te ondersteunen ten aanzien van de sociale en milieu-uitdagingen waarmee ze te maken krijgen. Hub.brussel doet dit door de kennis over deze uitdagingen te verfijnen en door een begeleidingsdienst op te zetten voor traditionele ondernemingen die willen evolueren naar een duurzaam of innovatief businessmodel.

ANKERBEDRIJVEN IN DE ECONOMISCHE OVERGANG, OOK JOU BETREKT

hub.brussels is het Brussels Agentschap voor Ondersteuning van Ondernemingen van het bedrijf. Het biedt gratis ondersteuning en houdt toezicht op de ontwikkeling van van Brusselse bedrijven en ondernemingen, hun internationalisering internationalisering en het aantrekken van buitenlandse investeringen naar Brussel.

Resoluut op de toekomst gericht, gebruikt hub.brussels de concepten van innovatie en inspiratie, zowel in haar projecten voor de stad en haar gebruikers en in de steun die wordt geboden aan bedrijven.

Het Agentschap biedt deze laatste coaching op maat, netwerken, gratis tools netwerken, gratis hulpmiddelen en erkende expertise, om hun autonomie te versterken, hun beslissingen te vergemakkelijken en succes in Brussel en daarbuiten.

De in 2021 opgerichte BU Bewustzijn zorgt voor de toewijzing van thema's die nog als nieuw worden beschouwd, zoals :

- vrouwelijk ondernemerschap
- ondernemerschap van jongeren
- ondernemerschap voor werkzoekenden
- digitalisering
- sociaal en democratisch ondernemerschap
- circulaire economie

De gevoerde bewustmakingsacties hebben tot doel de Brusselse economie meer Brusselse economie duurzamer, inclusiever en representatiever voor de diversiteit diversiteit van Brussel.